

Finanční gramotnost uživatelů denního stacionáře

Ela Darmovzalová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ela Darmovzalová**

Osobní číslo: **H140092**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Finanční gramotnost uživatelů denního stacionáře**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti finanční, ekonomické gramotnosti a sociálních služeb.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FRANIOK, Petr. Vzdělávání osob s mentálním postižením: (inkluzivní vzdělávání s přihlédnutím k žákům s mentálním postižením). Vyd. 3., dopl. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-622-2.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.

OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Monografie. ISBN 978-80-244-4519-9.

ŠKVÁRA, Miroslav. Finanční gramotnost. Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-0-2.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-060-7.

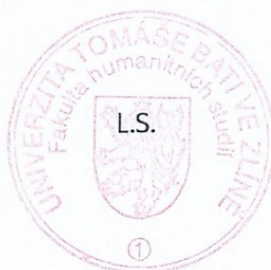
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **29. listopadu 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 29. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11. 4. 2017

.....
Def

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporuje-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá úrovní finanční gramotnosti uživatelů denního stacionáře, je zaměřena na úroveň jejich dosažených vědomostí a schopností. V rámci teoretické části je definován klíčový pojem mentální retardace, popsána klasifikace mentální retardace, psychické zvláštnosti a osobnost člověka s lehkou mentální retardací. Druhá část se věnuje sociální práci s osobami s lehkou mentální retardací. Třetí kapitola vymezuje složky finanční gramotnosti. Formuluje obsahové složky cenové, rozpočtové a peněžní gramotnosti. V empirické části je použit kvantitativní výzkum realizovaný prostřednictvím dotazníkového šetření.

Klíčová slova: Mentální retardace, Sociální pedagogika, Sociální služby, Speciální pedagogika, Finanční gramotnost, Denní stacionář

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the level of financial literacy of daily-care centre clients. It is focused on the real level of their achieved knowledge and skills. Within the theoretical part the key term of mental retardation is defined, the classification of mental retardation is described as well as the psychological characteristics and the personality of an individual with mild mental retardation. The second part concentrates on the social work with mildly retarded clients. The third chapter specifies the components of financial literacy. It describes the elements of price, budget, and monetary literacy. The empirical part consists of a quantitative research realized through questionnaire survey.

Keywords: mental retardation, social pedagogy, social service, special pedagogy, financial literacy, daily-care centre

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat především paní Mgr. Lucii Blašíkové za odborné a vstřícné vedení bakalářské práce. Její konstruktivní rady mi byly velkým přínosem.

Děkuji také mým nejbližším a rodině za jejich podporu a trpělivost.

„Kvalita společnosti se může měřit podle způsobu, jak se stará o své nejzranitelnější a nezávislejší členy. Společnost, která se o ně stará nedostatečně, je pochybená.“

Adrian D. Ward

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 MENTÁLNÍ RETARDACE.....	12
1.1 KLASIFIKACE MENTÁLNÍ RETARDACE	13
1.2 OSOBNOST ČLOVĚKA S LEHKOU MENTÁLNÍ RETARDACÍ A JEJÍ PSYCHOLOGICKÉ ZVLÁŠTNOSTI	15
2 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO OSOBY S LEHKOU MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	17
2.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA VE VZTAHU K OSOBÁM S LEHKOU MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	18
2.2 DENNÍ STACIONÁŘE.....	19
2.3 MOŽNOSTI ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB S LEHKOU MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	19
3 FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	23
3.1 PENĚŽNÍ GRAMOTNOST	24
3.2 FUNKCE A DRUHY PENĚZ	25
3.3 ZPŮSOBY INKASA A ÚHRADY	26
3.4 CENOVÁ GRAMOTNOST	26
3.5 INFLACE	28
3.6 ROZPOČTOVÁ GRAMOTNOST	28
3.6.1 Osobní a rodinný rozpočet	28
3.6.2 Finanční plán	29
3.7 VZDĚLÁNÍ A ROZVOJ V OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	33
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE	34
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR A TECHNIKY SBĚRU DAT.....	35
5 METODY ANALÝZY DAT.....	37
5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	37
6 INTERPRETACE DAT.....	56
6.1 PRVNÍ KATEGORIE	56
6.2 DRUHÁ KATEGORIE	56
6.3 TŘETÍ KATEGORIE	57
6.4 ČTVRTÁ KATEGORIE.....	58
6.5 PÁTÁ KATEGORIE	59
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60

ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	65
SEZNAM OBRÁZKŮ	66
SEZNAM GRAFŮ	67
SEZNAM TABULEK.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá tématem finanční gramotnosti osob s lehkou mentální retardací, které docházejí do denního stacionáře. Cílem bakalářské práce je kvantitativním způsobem pomocí dotazníku zkoumat úroveň finanční gramotnosti dospělých osob s lehkou mentální retardací v denním stacionáři.

Finanční gramotnost je významným a aktuálním tématem, neboť má velmi těsnou návaznost na ekonomické rozhodování a s tím související sociální interakce. Pro osoby s lehkou mentální retardací může být orientace v této problematice značně komplikovanější a do popředí se dostává snaha o zajištění komplexní podpory, která by těmto jedincům dopomohla k co největšímu posílení základních znalostí a dovedností ve finanční oblasti.

Osvěta finanční gramotnosti může přispívat k předcházení negativních jevů v podobě dluhových pastí a následných exekucí. Jedno špatné rozhodnutí totiž může mít za následek obrovské komplikace a lidé s lehkou mentální retardací představují v tomto ohledu zranitelnou skupinu.

Důležitým sociálním aspektem pro život těchto osob je základní schopnost získání vlastních peněz a jejich využití podle vlastních rozhodnutí. Finanční gramotnost poté představuje jeden z činitelů, který má vliv i na samotnou integraci těchto osob do společnosti.

Konkrétně se však finanční gramotností ve spojitosti s mentální retardací věnuje minimum autorů. V zahraničí se touto problematikou zabývali např. Diane M. Browder a Edward Grosso, kteří vytvořili rozsáhlý článek s rozбором výzkumů *Teaching money skills to individuals with mental retardation*.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MENTÁLNÍ RETARDACE

Mentální retardaci je v doslovném překladu možno chápat jako zaostávání či duševní zpomalování. Upozorňuje tedy na zpomalený či opožděný vývoj rozumových schopností (Fischer, 2008 s. 91).

Problematika mentální retardace bývá také definována obecně jako snížení úrovně rozumových schopností daného jedince. Psychologie tyto rozumové schopnosti souhrnně definuje jako **inteligenci** a mnozí psychologové se po dlouhou dobu snaží o jejich konkretizaci (Fischer, 2008 s. 92).

Obecně je možné inteligenci definovat jako schopnost učit se na základě minulých zkušeností a přizpůsobování se novým životním situacím a podmínkám (Švarcová, 2006, s. 32).

Při hlubším konkretizování můžeme inteligenci chápat např. jako „*relativně konstantní strukturu ontogeneticky podmíněných schopností individua postihovat a vytvářet smysluplné, resp. funkční vztahy, od jednoduchých asociací na nejnižším stupni až po složité myšlenkové operace na nejvyšším stupni*“ (Švarcová, 2006, s. 35).

Současné **medicínské modely** přistupují k osobám s mentální retardací jako k pacientům, kdy je důraz kladen zejména na jejich indispozice v oblasti rozumových schopností a také adaptační těžkosti (Lečbych, 2008, s. 17).

Na medicínský model navazuje **model sociální péče**, jehož základním pilířem je soucit k osobám, které můžeme považovat v majoritní společnosti za znevýhodněné, což vyžaduje, aby těmto jedincům byla zabezpečena dostatečná komplexní péče (Lečbych, 2008, s. 19).

Popisný model poukazuje na problematiku provázání mentální retardace s kategorizováním, které může mít negativní dopad na vnímaného jedince. Často je proto osoba s mentální retardací považována za člověka se sníženou schopností učení, pro kterého může být obtížné zajištění úkonů jako je čtení, psaní, vyjadřování se či zacházení s penězi (Pipeková, 2006, s. 62).

Mentální retardace tedy indikuje výrazné snížení úrovně inteligence. Desátá revize mezinárodní klasifikace nemocí, kterou zpracovává Světová zdravotnická organizace v Ženevě, je používána pro její základní klasifikaci. Tato klasifikace vstoupila v platnost již roku 1992 (Švarcová, 2006, s. 33).

1.1 Klasifikace mentální retardace

Švarcová (2006, s. 33) rozděluje mentální retardaci podle výše zmíněné klasifikace a stanovuje šest základních kategorií, kterými jsou:

- lehká mentální retardace,
- středně těžká mentální retardace,
- těžká mentální retardace,
- hluboká mentální retardace,
- jiná mentální retardace,
- nespecifikovaná mentální retardace.

Lehká mentální retardace

Typické hodnoty IQ pro tuto kategorii se pohybují v rozmezí hodnot 50–69. Pro lehkou mentální retardaci je charakteristická skutečnost, že osoby, které jí trpí, obvykle dosahují schopností účelného užívání řeči v každodenním životě, dokážou udržovat konverzaci a podrobit se klinickému interview, přestože si mluvu mohou osvojovat opožděně (Valenta, 2012, s. 31).

Tyto osoby jsou většinou nezávislé v osobní péči, což zahrnuje úkony jako stravování, mytí, oblékání, dodržování hygieny. Stejně tak disponují praktickým použitím dovedností v domácnosti, přestože je jejich rozvinutí oproti normě pomalejší (Valenta, 2012, s. 31).

Obvykle se u těchto jedinců projevují potíže při teoretické práci ve škole. Často mají problémy se čtením a psaním. Jedinci na horní hranici lehké mentální retardace bývají schopni vykonávat práci, která je zaměřena spíše na praktické než teoretické schopnosti, typicky manuální práce (Valenta, 2012, s. 31).

Ve společenském kontextu, kde teoretické poznatky nepředstavují významný faktor, nepředstavuje často lehký stupeň mentální retardace žádné vážnější problémy. Obecně jsou i potřeby lehce mentálně retardovaných bližší potřebám jedincům s normální úrovní inteligence než specifickým problémům, kterým zpravidla čelí středně a těžce retardovaní jedinci (Valenta, 2012, s. 31).

Přidruženými chorobnými stavy, které mohou provázet mentální retardaci v lehkém stupni, mohou být autismus a další vývojové poruchy, epilepsie, poruchy chování nebo tělesná postižení (Valenta, 2012, s. 31).

Středně těžká mentální retardace

Pro kategorii středně těžké mentální retardace jsou typické hodnoty IQ jedinců v rozsahu 35–49. Pro středně těžkou úroveň je charakteristické výrazné opoždění rozvoje chápání, užití řeči a dalších přidružených schopností. Omezena je zpravidla také zručnost, soběstačnost a pokroky ve výuce (Müller, 2009, s. 85).

Osoby se středně těžkou mentální retardací jsou schopni vykonávat pouze jednodušší manuální práci s jasně definovanými úkoly a pod odborným dohledem. Samostatný život vedou velmi zřídka. Sociální aktivity, kterých se účastní, a komunikace jsou na velmi jednoduché úrovni (Müller, 2009, s. 85).

Obvykle se mezi těmito jedinci objevují znatelné rozdíly v povaze schopností. U jedinců mohou být rozvinuty senzorio-motorické dovednosti na úkor schopností verbálních, nebo naopak rozvinuta schopnost navazovat společenský kontakt na úkor určité neobratnosti. Většina jedinců je mobilních bez pomoci, ale často trpí tělesnými postiženími, neurologickými onemocněními (zejména epilepsií) a někdy také psychiatrickými onemocněními (Müller, 2009, s. 85).

Těžká mentální retardace

Typicky se IQ těchto jedinců pohybuje na hodnotách 20–34. Charakteristiky jsou v mnohém podobné středně těžké mentální retardaci v oblasti klinického obrazu. Tito jedinci většinou trpí znatelným stupněm poruchy motoriky a dalšími přidruženými vadami. Tato skutečnost často prokazuje značné klinické poškození či vadný vývoj ústředního nervového systému (Renotiérová, 2006, s. 46).

Možnost výchovy a edukace těchto osob jsou omezené. Rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče na kvalifikované úrovni však významně pomáhá rozvíjet jejich motoriku, rozumovou inteligenci, schopnosti komunikace, samostatnost a zlepšení kvality života obecně (Renotiérová, 2006, s. 46).

Hluboká mentální retardace

Hodnota IQ pro tuto kategorii je nižší než 20. Vyznačuje se výrazným až těžkým omezením jedinců i na úrovni porozumění požadavkům. Osoby v této kategorii jsou často imobilní, nebo je jejich pohybová schopnost zásadně omezena. Komunikace je často realizo-

vána pouze prostřednictvím neverbálních výrazů. Jejich soběstačnost je na mizivé úrovni a pro zajištění základních potřeb vyžadují stálý dohled (Renotiérová, 2006, s. 46).

Možnosti vzdělávání hluboce mentálně retardovaných jedinců jsou velmi omezené. Stejně tak nelze počítat s uplatněním v pracovním procesu. Hodnota IQ je často neměřitelná a vyvíjí se z odhadovaných hodnot. Typické je také provázání s těžkými neurologickými či jinými tělesnými nedostatky, epilepsií, poškození smyslového vnímání. Velmi často se u mobilních pacientů projevují nejtěžší formy komplexní vývojových poruch – zejména atypický autismus (Müller, 2009, s. 86).

Jiná mentální retardace

Kategorie jiné mentální retardace se používá tehdy, pokud je velmi komplikovaný (případně i nerealizovatelný) proces určení stupně intelektové retardace pomocí běžně používaných metod kvůli přidruženému somatickému či sensorickému poškození – typicky u jedinců nevidomých, neslyšících, nemluvicích či trpících autismem, těžkým tělesným postižením nebo těžkou poruchou chování (Slowík, 2007, s. 34).

Nespecifikovaná mentální retardace

Nespecifikovaná mentální retardace kategorizuje situace, kdy je mentální retardace prokázána, ale není k dispozici dostatek informací a podkladů, na základě kterých by bylo možno jedince zařadit do některé z výše uvedených kategorií (Slowík, 2007, s. 34).

1.2 Osobnost člověka s lehkou mentální retardací a její psychologické zvláštnosti

Co se týče psychické struktury osobnosti, mentálně retardovaní jedinci netvoří homogenní skupinu, kterou by bylo možné globálně jednoznačným způsobem charakterizovat. Každý jedinec s mentálním postižením je svébytný subjekt s charakteristickými osobnostními rysy. I přesto se u značné části z nich projevují ve větší či menší míře určité společné znaky (Švarcová, 2006, s. 39).

Individuální proměnlivost společných znaků je závislá na druhu mentální retardace, hloubce mentální retardace, rovnoměrnosti postižení všech složek psychiky a na výraznosti postižení psychických funkcí a nerovnoměrnosti duševního vývoje (Franiok, 2008, s. 22).

Mezi základní faktory, kterými se lehká a střední mentální retardace projevují, patří zejména:

- zpomalená chápavost a jednoduchost úsudků,
- snížená schopnost či neschopnost porovnávání a logického vyvozování,
- snížená mechanika a logická paměť,
- impulzivnost, hyperaktivita nebo zpomalenost chování,
- citová vzrušivost,
- nedostatečná slovní zásoba a verbální neobratnost,
- nedostatky v osobní identifikaci,
- opožděný psychosexuální vývoj,
- zvýšená potřeba bezpečí (Švarcová, 2006, s. 41).

Osobnost člověka s lehkou mentální retardací

Osobnost je charakterizována jako individualita člověka – jeho duševních vlastností a dějů v souvislostech společenských vztahů. Osobnost jedinců s mentální retardací je z diagnostického hlediska specifická. Často jsou uváděny nedostatky ve formě zvýšené závislosti na rodičích, infantilnosti osobnosti, pohotovosti k úzkosti či zvýšené potřebě bezpečí (Lečbych, 2008, s. 29).

Můžeme rozlišit několik oblastí, které osobnost člověka s mentální retardací formují. Oblast pozornosti je charakteristická snadnou unavitelností a častým rozptýlením. Rovněž je nerozvinuta schopnost věnování pozornosti více činnostem (Lečbych, 2008, s. 31).

Paměť jedinců s mentální retardací je specifická delším obdobím zapamatování kvůli častým poruchám pozornosti. V důsledku toho jsou stěžejní mnohačetná opakování. Naopak uchované paměťové stopy mají tendenci rychleji vyprchávat (Lečbych, 2008, s. 31).

Oblast představivosti je ovlivněna zejména vjemy. Reálně se objevují jedinci, kteří jsou si schopni například zapamatovat kompletní kalendář včetně jmen připadajících na jednotlivé dny. Myšlení nemá abstraktní charakter, avšak je snížena schopnost vyčleňování podstatného, využívání analýzy a syntézy a logického operování. Emotivita je u lidí s mentální retardací velmi spontánní. Jedinci bezprostředně projevují své emoce a v dětství často podléhají afektu. Kvůli deficitu v oblasti poznání jsou více závislí na druhých osobách a také na informacích, které jim tyto osoby zprostředkovávají (Lečbych, 2008, s. 32).

2 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO OSOBY S LEHKOU MENTÁLNÍ RETARDACÍ

Život člověka s mentální retardací je nutné chápat v kontextu širších souvislostí. Osoby s mentální retardací nežijí v našem světě sami o sobě jako izolované soběstačné jednotky, ale vstupují do řady mezilidských interakcí. Z ekologického modelu mentální retardace vyplývá, že jestli budeme hovořit o mentální retardaci, je nutné hovořit také o prostředí, ve kterém se člověk s mentální retardací pohybuje, a o podpoře, kterou v prostředí, ve kterém se nachází, potřebuje (Lečbych, 2008, s. 63).

Proto v následujících kapitolách považujeme za důležité věnovat se sociálním službám, které jim zprostředkovávají podporu v různých oblastech života, napříč rozmanitým prostředím.

Podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální služba je činnost nebo soubor činností, které zajišťují pomoc a podporu osobám při začleňování do společnosti a ochranu před sociálním vyloučením (Česko, 2006).

Sociální služby se dělí na:

- sociální poradenství (např. v nepříznivé sociální situaci),
- služby sociální péče (např. pečovatelská služba, osobní asistence, denní stacionáře),
- služby sociální prevence (např. raná péče, telefonická krizová pomoc nebo sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (Česko, 2006).

Podle formy poskytování můžeme sociální služby členit na pobytové, ambulantní a terénní. Pobytové služby představují služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb. Ambulantní služby jsou ty, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena do zařízení a jejich součástí není ubytování. Terénní služby jsou poskytovány v přirozeném sociálním prostředí daného jedince (Česko, 2006).

„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí“ (Česko, 2006).

2.1 Sociální pedagogika ve vztahu k osobám s lehkou mentální retardací

V prvních dvou poválečných letech se dostaly do popředí otázky odpovědnosti státu za sociální a zdravotní podmínky, v nichž bude nastupující mladá generace vyrůstat. Tuto situaci z pedagogického hlediska hodnotil pravděpodobně nejostřeji antropolog František Štampach (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 64).

V knize *O štěstí národa* prohlašuje potřebu soustavy ochranné výchovy, v níž se propojí zásady moderního zdravotnictví a vychovatelství. Jde mu o zajištění ochrany práva dětského zákonem o ochranné výchově, konkrétně o ochranu početí, zrození, ošetřování, vyživování, vychovávání, vzdělávání a sociálního zabezpečení dětí a mládeže (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 64).

Jeho názor, že státní moc už není vrchností, ale sociální službou, vede Štampacha k závěru, že hlavně dítě musí žít. Nejspíše v důrazu na sociálno je možno hledat původ Štampachovy sociální pedagogiky. V jeho pojetí sociální pedagogiky jde o pedagogickou disciplínu, která je:

- teorií zábranné, ochranné, nápravné (reedukační léčebné výchovy),
- základem institucí pro mládež ohroženou, vadnou, porušenou, respektive vyžadující zvláštní péči (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 65).

Jako taková má být konkrétní vědou, výsledkem práce pedologů a pedopatologů, který je sjednocen v celostní obraz české mládeže, jejího vývoje a poruch tohoto vývoje (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 65).

Ústředním pojmem, kolem něhož je sociální pedagogika stavěna, se stává reedukace, která *„jest sociální regenerací, to znamená, že nápravná výchova vrací společnosti místo zanedbaných, zmrzačených a chorých dětí, které se staly břemenem, schopné pracovníky“* (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 65).

Je tu očividné úsilí o celkový náhled na dítě, který má být průnikem dílčích pohledů specialistů, z pedagogů je mezi nimi poprvé zřetelně uveden psychoped. Problémem však je, jestli náš pedagog má ve svém oboru za úkol jen napravovat, anebo rovněž léčit. Tím se konečně dostáváme k termínu **psychopedie**. Štampach si v rámci sociální pedagogiky vytváří **čtyři specializace/podobory**, z nichž na prvním místě stojí právě psychopedie, jejíž cílovou skupinou jsou osoby s mentální retardací. (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 65).

V době, kdy článek psal, nebylo zřizování pedagogické fakulty ještě ani na obzoru, proto předpokládal, že odborné zázemí sociální pedagogice poskytne jakýsi ústřední pedagogický ústav, který se měl skládat z jedenácti ústavů specializovaných a vzájemně koordinujících (Štampach, 1947, in Černá a kol., 2008, s. 65).

2.2 Denní stacionáře

Denní stacionáře se starají o děti, mládež i dospělé klienty. V péči o dospělé tato zařízení často nahrazují činnost chráněných pracovišť, kam by dospělí lidé s mentálním postižením měli docházet, kde je však trvalý nedostatek volných pracovních míst, a to zejména pro klienty se závažnými formami postižení (Švarcová, 2006, s. 162).

Činnosti, které jednotlivé stacionáře provádějí, jsou různé, závisí na schopnostech a potřebách klientů i na možnostech těchto zařízení. Zaměřují se zpravidla na výchovnou činnost, pracovní rehabilitaci, různé druhy terapií, různé formy rehabilitace, volnočasové aktivity apod. (Švarcová, 2006, s. 162).

2.3 Možnosti zaměstnávání osob s lehkou mentální retardací

Práce je jednou z nedílných součástí lidského života. Pro člověka je charakterizována jeho zaměstnáním, které je složeno z prvků, jimiž jsou:

- mzda ve spojitosti s odvedenou prací,
- uzavření pracovně-právního vztahu – pracovní smlouvy, dohody o provedení práce apod.,
- možnost dostat výpověď ze zaměstnání (Černá a kol, 2008, s. 196).

Význam práce s ohledem na osobu s mentálním postižením ukazuje, že:

- práce poskytuje finanční nezávislost a vyšší životní standard,
- práce pozitivně ovlivňuje seberealizaci člověka, je-li zaměstnán, nemusí žít podle rozkazů ostatních,
- status „zaměstnaný“ u osoby s postižením pozitivně ovlivňuje postoje společnosti k osobám s postižením, a nakonec i osobní spokojenost jedince,
- pracovní místo v integrovaném prostředí je ideální pro vytváření a rozvoji nových sociálních interakcí,

- práce je jedna z možností, jakými většina lidí pokračuje v učení a rozvíjení svých kompetencí,
- vznik nových pracovních příležitostí je pro společnost ekonomicky výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti,
- práce s finančním ohodnocením přispívá k vysvobození osoby s postižením z dlouhodobé závislosti na podpůrných službách a péči (Černá a kol, 2008, s. 196).

Podporované zaměstnávání

Důležitým předpokladem pro proniknutí lidí s mentální retardací do hlavního pracovního proudu je podpora ze strany služeb včetně vzdělávacích institucí, ve kterých mají nyní nebo budoucí uchazeči o zaměstnání důvěru. Metoda podpory zaměstnance s postižením na pracovišti založená na vzájemné důvěře se nazývá jako tzv. model podporovaného zaměstnávání (Pipeková, 2006, s. 105).

Podporované zaměstnávání je adaptivní systém podpory lidí s mentálním postižením na cestě k zaměstnání v běžném prostředí. Podpora je poskytována jak osobě s postižením, tak jeho zaměstnavateli. Je třeba poskytovat nejen zácvik a podporu samotnému pracovníkovi, ale hlavně optimálně koordinovat zájmy, dovednosti, potřeby a vlohy pracovníka s potenciálními požadavky zaměstnavatele (Šiška, 2005, s. 54).

Definice podporovaného zaměstnávání se různí, všechny ale obsahují následující jevy:

- jde o prospěšnou placenou a konkurenceschopnou práci,
- náplň práce je sestavena z pomocných, nekvalifikovaných činností,
- osoba s postižením pracuje na běžném pracovišti a je ve styku s intaktními spolupracovníky,
- pracovník má ze strany zprostředkovatelské agentury zajištěnou dlouhodobou podporu, nejčastěji osobní asistenci a průběžné sledování pracovního poměru (Šiška, 2005, s. 54).

Model podporovaného zaměstnávání je efektivní v začleňování pracovníka s mentálním postižením a také ve zvyšování jeho pracovního výkonu. Pracovní program je účinný, protože se pracovník zacvičuje přímo na pracovišti. Profesní příprava před nástupem do práce neprobíhá. Kromě pracovního zácviku si pracovník také osvojuje sociální dovednosti potřebné pro kontakt se spolupracovníky, vyjadřování potřeb a zájmů, rozvíjení vztahů

na pracovišti, hygienické návyky, dochvilnost, také se zvyšuje jeho sebedůvěra a jiné (Pipeková, 2014, s. 171).

To, že bude osoba s postižením mezi pracovníky plně přijata, není podle Burgesse a Zhua jednoznačné. Podle jejich zjištění bude úspěšnější začlenění jednoho pracovníka s postižením mezi ostatní nepostižené spolupracovníky než umístění většího počtu jedinců s postižením na jednom pracovišti (Burgess – Zhu, 1990 in Černá a kol., 2008, s. 199).

Chráněné pracovní místo

Chráněné pracovní místo je místo vytvořeno zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Na vytvoření chráněného pracovního místa může úřad práce poskytnout zaměstnavateli příspěvek. Příspěvek na vytvoření chráněného pracovního místa pro jedince se zdravotním postižením může činit až osminásobek a pro jedince s těžším zdravotním postižením až dvanáctinásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Pokud zaměstnavatel vytváří na základě jedné dohody s úřadem práce deset a více chráněných pracovních míst, může příspěvek na vytvoření jednoho místa pro osobu se zdravotním postižením činit maximálně sedminásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením až čtrnáctinásobek výše uvedené průměrné mzdy (Černá a kol., 2008, s. 203).

Chráněná pracovní dílna

Chráněná pracovní dílna je pracoviště zaměstnavatele, které je vymezeno na základě dohody s úřadem práce a je přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je v průměrném ročním počtu zaměstnáno nejméně 60 % zaměstnanců se zdravotním postižením. Na vytvoření chráněné pracovní dílny je poskytován od úřadu práce zaměstnavateli příspěvek (Pipeková, 2006, s. 103).

Podmínky a výše příspěvku zaměstnavateli jsou podobné jako u chráněného pracovního místa. Rozdíl od chráněného pracovního místa je ve výši příspěvku na částečnou úhradu provozních nákladů chráněné pracovní dílny. Výše tohoto příspěvku může být až čtyřnásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku na zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením, a maximálně šestinásobek výše uvedené průměrné mzdy na zaměstnance, který je osobou s těžším zdra-

votním postižením. Pro zjištění počtu zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením a osobami s těžším zdravotním postižením, je rozhodný jejich průměrný roční přepočtený počet (Černá a kol., 2008, s. 203).

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace se podle zákona váže k činnostem, které jsou zaměřené na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením a obsahuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, teoretické a praktické připravování pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání, nebo jiné výdělečné činnosti. Pracovní rehabilitaci zajišťuje úřad práce v místě bydliště osoby se zdravotním postižením. Úřad práce hradí s ní spojené náklady (Pipeková, 2014, s. 168).

Pracovní rehabilitace je ve srovnání s předcházející právní úpravou novým a potřebným jevem, protože umožňuje zavádět do praxe model podporovaného zaměstnávání. Zákon nechává prostor fyzickým a právnickým osobám zajišťovat ve spolupráci s úřadem práce pracovní rehabilitaci, respektive podporované zaměstnávání, a to na základě individuálního plánu pracovní rehabilitace. Toto ustanovení otevírá cestu, aby byly z prostředků na státní politiku zaměstnanosti hrazeny i služby, které dosud hrazené být nemohly, zejména podporované zaměstnávání. Způsob úhrady nákladů je určen prováděcí vyhláškou (Pipeková, 2014, s. 168).

3 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Finanční gramotnost představuje určitý soubor znalostí a hodnotových postojů člověka, které jsou nezbytné pro finanční zabezpečení sebe samotného a své rodiny ve společnosti. Finančně gramotný člověk je schopen aktivně vystupovat na trhu, orientovat se v problematice cen, peněz a je rovněž schopen obhospodařovat osobní nebo rodinný rozpočet (Česko, 2007).

Z hlediska ekonomické psychologie je finanční gramotnost jedním ze zásadních rozhodujících faktorů, neboť její absence má za následek negativní psychologické a další dopady na člověka (Kiyosaki, 2001, s. 63).

Je velmi úzce spojena s ekonomickou interpretací odpovědi na příčiny motivace člověka ke svému konkrétnímu chování. Peníze jsou často vnímány jako usnadňující mechanismus, který člověku umožňuje uspokojit svou touhu po dosažení štěstí. Z této myšlenky vychází označení Homo economicus, které kategorizuje člověka jako jedince, který se dokonale podřizuje jednání v souvislosti s mikroekonomickými teoriemi (Nováková a Sobotka, 2011, s. 23).

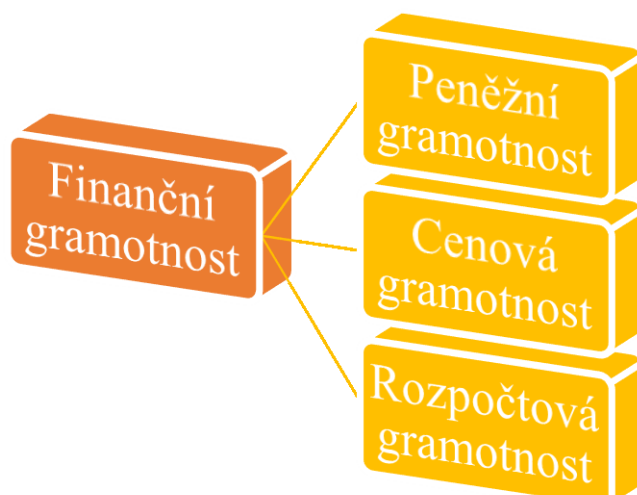
Vztahy a jednání v ekonomickém prostředí prolínají oblastí ekonomie a psychologie. Skloubení těchto odvětví je klíčové a vychází z něj velké množství zásadních poznatků ohledně chování lidí z ekonomického úhlu pohledu. Jednoznačným příkladem může být Teorie neviditelné ruky trhu, která vychází z předpokladu, že jedinec upřednostňuje vlastní zájmy a tím napomáhá k dosažení blahobytu v celé společnosti (Opletalová a Kvintová, 2014, s. 24).

Finanční gramotnost je velmi blízce spjata se vztahem k penězům. Tento fakt vede k interpretaci psychologie peněz. Peníze na základě výše zmíněných poznatků ovlivňují lidské vnímání skutečnosti a mají markantní dopad na reálné konání (Černohorská, 2015, s. 92, 105).

Intelligence je jedním ze základních bodů, na základě kterých finanční gramotnost staví. Vystupuje jako její předpoklad. Její výkonový nedostatek může být překážkou, která člověku neumožňuje nabýt elementární znalosti související s oblastí financí, rodinného rozpočtování či chápání toků peněz a přerozdělování zdrojů. Stejně tak můžeme v této souvislosti zmínit chápání bezhotovostního platebního styku a snižující nezávislost na manipulaci reklamou (Černohorská, 2015, s. 92, 105).

Podněcování motivace k rozvíjení finanční gramotnosti občanů je důležitým procesem, který by měl vést k jejich zamýšlení nad svou ekonomickou situací, svými životními projekty a představit ekonomické chování jako nezbytnou a trvalou součást chování ve společnosti (Nováková a Sobotka, 2011, s. 37).

Finanční gramotnost je možno členit do podkategorií, které se podrobněji zabývají konkrétními dílčími oblastmi. Jedná se o peněžní gramotnost, cenovou gramotnost a rozpočtovou gramotnost. Na tyto hlavní pilíře navazují další dílčí oblasti, kterými jsou numerická gramotnost, informační gramotnost, právní gramotnost, a další faktory jako životní situace, působení Evropské unie, existence ochrany spotřebitele či základní pravidla investování (Škvára, 2011, s. 14).

Obr. 1: Základní schéma finanční gramotnosti. (vlastní zpracování dle Škvára, 2011)

3.1 Peněžní gramotnost

„Peněžní gramotnost představuje dovednosti nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz, pro transakce s nimi a znalost nástrojů určených k jejich správě“ (Nováková a Sobotka, 2011, s. 127).

Pro účely této práce je z oblasti peněžní gramotnosti důležité identifikovat peníze a jejich funkci, způsoby zabezpečení úhrad a inkasa a základní informace o využívání bankovního sektoru.

3.2 Funkce a druhy peněz

Peníze představují aktivum, které plní tři základní funkce. Jsou využívány jako **prostředek směny** k zabezpečení plateb za zboží a služby. Fungují jako zúčtovací jednotka k vyjádření hodnoty majetku či zdrojů financování – tedy k měření hodnoty. Poslední funkcí je **uchování hodnoty**, neboť peníze zachovávají dočasně svou kupní sílu. Na tento jev však negativně působí inflace (zvyšování cenové hladiny), která snižuje v čase reálnou kupní sílu peněz. Díky tomuto vlivu si za stejné množství peněz koupíme letos méně zboží než loni (Černohorský, 2011, s. 29).

V naší kultuře peníze plní základní funkce, kterými jsou:

- prostředek směny,
- společné měřítko hodnoty,
- umožnění dělby práce,
- prostředek nevyhnutelného spojení lidí,
- příprava půdy pro vzájemné porozumění,
- zprostředkování rovnosti pravidel (Nováková a Sobotka, 2011, s. 24).

Vznik peněz se pojí s rozvojem historické dělby práce a rozvoje směny. Směňování zboží za jiné zboží (tzv. barter) vyžadovalo vzájemnou shodu potřeb ekonomických subjektů z hlediska nákupu a prodeje. Později se začaly vyčleňovat druhy zboží, které byly všeobecně přijímány, což vedlo až k zaměření na drahé kovy a počátek užívání peněz. Byly označovány za peníze s vnitřní hodnotou, neboť jejich skutečná hodnota byla odvozena z drahého kovu, ze kterého byly vyraženy (Černohorský, 2011, s. 29).

Peníze, které dnes využíváme, jsou označovány jako **peníze s nuceným oběhem**. To znamená, že jsou ustanoveny platidlem na základě rozhodnutí státu (Nováková a Sobotka, 2011, s. 127).

Hotovostní peníze jsou bankovky a mince. **Bezhotovostní peníze** představují vklady (tzv. depozita) na účtech v peněžních ústavech (Nováková a Sobotka, 2011, s. 127).

Základní druhy peněz můžeme kategorizovat jako:

- oběživo (bankovky a mince – tzv. úzké peníze),
- depozita (vklady na běžných či termínovaných účtech v peněžních ústavech),
- elektronické peníze jako elektronickou náhradu mincí a bankovek ve virtuální formě na elektronickém médiu nebo čipové kartě (Nováková a Sobotka, 2011, s. 128).

3.3 Způsoby inkasa a úhrady

Platby se mohou uskutečňovat hotovostně, kdy dochází k fyzickému předání hotovostních peněz při předání zboží či služeb. Tehdy mluvíme o hotovostním platebním styku (Nováková a Sobotka, 2011, s. 134).

Bezhotovostní platební styk je realizován prostřednictvím bankovního sektoru. Nerealizuje se zde fyzické předání peněz – pouze přesun účetních peněz mezi bankovními účty zúčastněných osob. Může probíhat na území tuzemska nebo i jako zahraniční platební styk mezi dvěma a více státy (Škvára, 2011, s. 37).

3.4 Cenová gramotnost

Cenová gramotnost spočívá v chápání funkcí cenových mechanismů a inflace. Její principy vycházejí ze základních makroekonomických úvah (Škvára, 2011, s. 68).

Cena je definována jako finanční vyjádření hodnoty výrobku pro zákazníky, která vytváří firmám příjmy. Podle cen se lidé rozhodují, jaké zboží či služby nakoupí, a proto by firmy měly být schopny pružně reagovat úpravou jejich hodnot, aby tak ovlivnili poptávku po svých produktech (Škvára, 2011, s. 68).

Atributy ceny

Atributy ceny vyjadřují, jaké vlastnosti by měla mít (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Průhlednost cen stanovuje, že by cena měla být průhledná na základě zahrnovaných nákladů, které pokrývá (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Jednoduchost cen říká, že příliš složité ceníky a kalkulace vedou k odrazení mnoha zájemců. Jednoduchá cenová struktura je snáze pochopitelná i pro jedince s méně rozvinutou finanční gramotností a rozhodování zákazníků urychluje (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Atraktivita cen zvyšuje zájem o zboží. Zákazník ceny srovnává a v případě, že získá pocit výhodné koupě, nic jej od nákupu neodradí. Oblíbenými triky cenové atraktivity je např. stanovení tzv. baťovské ceny s částkami končícími číslicí 9 (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Ziskovost cen vychází z principu výdělku podnikatelů. Dlouhodobě udržitelná cena musí pokrýt náklady podniku a případně výdaje pro další rozvoj (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Druhy cen

Ceny můžeme dělit podle mnoha kritérií. Jedním z pilířů finanční gramotnosti je také znalost stanovení cen obchodníků. Tento proces probíhat jako:

- kalkulace, kdy je stanovena cena na základě jednotlivých složek, které musí pokrýt,
- průzkum, kdy je stanovení ceny ovlivněno anketou její přijatelnosti mezi zákazníky,
- srovnání podle konkurence,
- balíčkování, kdy je pro zpřehlednění a zjednodušení vytvořen balíček produktů a cena nemusí být specifikována pro každý zvlášť,
- akce, které představují poskytované slevy (propočítané tak, aby se prodávajícímu jejich poskytnutí vyplatilo) a motivují zákazníka ke koupi (Nováková a Sobotka, 2011, s. 249).

Regulovaná cena je taková, kterou ovlivňuje státní zásah a stanovuje její minimální nebo maximální úroveň (Nováková a Sobotka, 2011, s. 248).

Smluvní cena je cenou volně určenou, která vyplývá ze smluvní dohody účastníků obchodu (Nováková a Sobotka, 2011, s. 249).

Světová cena představuje hodnotu, za kterou se zboží prodává na mezinárodních trzích (Nováková a Sobotka, 2011, s. 249).

Cena s daní (bez daně) je rozlišena podle toho, zda její nominální (číselně uvedená) hodnota zahrnuje i hodnotu daně z přidané hodnoty či spotřebních daní např. u tabákových výrobků (Nováková a Sobotka, 2011, s. 249).

Dumpingová cena je taková, která nepokrývá náklady na výrobu produktu. Jeho výroba je tedy dotovaná jiným zdrojem a často slouží jako škodící technika vůči konkurenci (Nováková a Sobotka, 2011, s. 249).

3.5 Inlace

Inlace je jev, který způsobuje snížení kupní síly peněz. Je spjatá s cenovou gramotností, neboť je definována jako růst cenové hladiny zboží a služeb v čase (Černohorský, 2011, s. 85).

Vlivem hospodářské politiky státu a dalších faktorů dochází v průběhu roku k růstu cen, což má za následek, že si za stejnou sumu peněz (vyjádřenou v nominální hodnotě) v budoucnu koupíme méně zboží a služeb (Nováková a Sobotka, 2011, s. 255).

Opakem inflace je pokles cenové hladiny v čase nazývaný deflace (Nováková a Sobotka, 2011, s. 255).

3.6 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost je pilířem finanční gramotnosti, který se věnuje správě finančního majetku a také závazků občanů. V širším pojetí představuje i schopnost porozumění institutu veřejných financí a rozpočtového hospodářství vlády, státu, měst a obcí. S veřejnými rozpočty také souvisí měření produkce ekonomiky (Kolmanová, 2005, s. 45).

Pro účely této práce se zaměříme zejména na oblast, která je uživatelům denního stacionáře nejbližší. Jedná se o problematiku osobních a rodinných rozpočtů a jednoduchého finančního plánování (Kolmanová, 2005, s. 45).

3.6.1 Osobní a rodinný rozpočet

Rodinný nebo osobní rozpočet je jedním ze základních nástrojů, který pomáhá plánovat požadavky na ekonomickou aktivitu jedinců a domácností (Kolmanová, 2005, s. 45).

„Rozpočet je souhrn příjmů a výdajů jedince či celé domácnosti za určité období. S pomocí vytvořeného rozpočtu lze příjmy a výdaje udržet pod kontrolou, zjistit případná problematická místa, popř. odhalit finanční rezervy domácnosti.“ (Nováková a Sobotka, 2011, s. 308).

V domácím prostředí zpravidla dokážeme identifikovat základní skupiny výdajů podle vynaložení na:

- běžnou spotřebu,
- bydlení a platby, které souvisí s bytem (např. nájem, rezervy na opravy, energie, voda, internet, televize),

- vzdělání, luxus a zábavu (např. návštěvy restaurací, školní vzdělání, dovolená),
- ochranu (života, majetku, často ve formě pojištění),
- spoření finančních prostředků,
- dluhy (Nováková a Sobotka, 2011, s. 310).

Příjmy domácnosti mají nejčastěji charakter čistého příjmu ze zaměstnání či podnikání jejích členů. Další kategorií jsou sociální příjmy, které jedinci získávají od státu (např. přídatky na děti, rodičovské příspěvky, podpora v nezaměstnanosti). Mimořádné příjmy mají nepravidelný charakter, vznikají nárazově např. prodejem nepotřebného majetku. Poslední kategorií jsou reziduální příjmy, které mají pasivní charakter a plynou automaticky na základě dané majetkové skutečnosti. Typicky se může jednat o příjmy z pronájmu nebo dividend (Nováková a Sobotka, 2011, s. 309).

3.6.2 Finanční plán

Základním finančním plánem je v domácnosti sestava vlastního rozpočtu. Prvním krokem jejího vyhotovení je identifikace příjmů a výdajů. Je potřeba rozlišit pevné výdaje, které jsou neměnné. Může jít i o jednorázové částky většího charakteru (typicky splátky úvěrů), které je pak vhodné rozpočítávat na jednotlivé měsíce roku. Dále následuje stanovení celkových výdajů a doplnění rozpočtu také o hodnoty příjmů (Nováková a Sobotka, 2011, s. 312).

Cílevědomé řízení příjmové a výdajové stránky rodinného rozpočtu je klíčovou úlohou, která vychází z rozpočtové finanční gramotnosti. Člověk by měl mít přehled o tom, co se s jeho peněžními prostředky děje a být schopen své finance za pomoci rozpočtu ovládat (Nováková a Sobotka, 2011, s. 312).

Podle Škváry (2011, s. 113) lze práci s rodinným rozpočtem charakterizovat pomocí tzv. **pět pé**. Jsou jimi:

- **přehled** (výdajů),
- **plán** (rozpočet příjmů a výdajů),
- **předpoklad** (dosažení sledovaných cílů a závazků),
- **pochopení** (nutnosti mít úspory),
- **princip** jako návyk předcházení dluhům.

Základní principy osobního finančního plánování fungují jako navazující činnosti – analýza majetku a zdrojů jeho krytí, tvorba finančního plánu, realizace finančního plánu a kontrola jeho plnění (Škvára, 2011, s. 115).

3.7 Vzdělání a rozvoj v oblasti finanční gramotnosti

Finanční vzdělání se orientuje na rozvoj schopností a vědomostí potřebných pro život. Proces výuky finanční gramotnosti směřuje k tomu, aby si žáci tyto klíčové dovednosti a poznatky osvojili (Madzgoňová, 2012, s. 78).

Výuka finanční gramotnosti u osob s mentální retardací by měla směřovat k naplnění základních kompetencí, které zmiňuje následující schéma (Madzgoňová, 2012, s. 78).

Chtít a potřebovat	•Identifikování vlastní potřeby související s tématem financí
Hledat a nacházet	•Zaměření na vhodné a spolehlivé informace
Analyzovat a hodnotit	•Disponovat základními informacemi, být schopný informace hledat a přebírat rozhodnutí na základě informací
Porovnávat	•Schopnost rozhodovat se a vybírat mezi různými nabídkami
Rozhodovat	•Uskutečnění zodpovědného rozhodnutí
Používat	•Efektivní reakce ve vztahu k finančním záležitostem a potřebám
Hodnotit důsledky	•Odvození pozitivních nebo negativních dopadů rozhodnutí a aktivit

Obr. 2: Schéma kompetencí. (vlastní zpracování dle Madzgoňová, 2012, s. 90)

Specifické odlišnosti psychické i kognitivní oblasti osob s mentální retardací předurčuje jejich postavení ve společnosti. Za základní schopnosti, které by měly u těchto osob rozvíjeny, lze považovat zejména

- uvědomení si významu práce a peněz pro vlastní existenci, existenci rodiny a společnosti,
- rozpoznání výdajů nezbytných pro život a rozeznání rozsahu nákupů, které si osoba může dovolit,

- rozpočtování domácnosti a tvorba finančního plánu,
- vypořádání se s nedostatkem příjmů,
- orientace v základních ekonomických pojmech,
- vyplňování základních formulářů,
- rozvoj kritického myšlení a rozpoznání nekorektních nabídek,
- pochopení významu spoření, úročení a problematiky dluhů (Hučík, 2014, s. 73).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumný problém

Výzkumné šetření bude zaměřeno na zkoumání problematiky úrovně finanční gramotnosti dospělých uživatelů denního stacionáře. Finanční gramotnost patří mezi základní dovednosti, které lidem pomáhají při sociálních a ekonomických interakcích a vzdělávání v této oblasti si získává pozornost vládních, vzdělávacích, finančních i mediálních subjektů. Přispívá k tomu i fakt, že aktuální četnost výskytu negativních jevů jako je růst zadlužování obyvatel, zvýšení množství exekucí majetku fyzických osob nebo navyšování nesplacených pohledávek a obecně finanční tísně běžného obyvatelstva je alarmující. Dluhové pasti mohou být důsledkem podprůměrných znalostí a schopností právě v této oblasti (Česko, 2010).

O důsledcích nedostatečné úrovně finanční gramotnosti informuje i Český statistický úřad. Ve zveřejňovaných statistikách sleduje nárůst celkového zadlužení, častější exekuce i vyhlásování osobních bankrotů (Opletalová a Kvintová, 2014).

„Je důležité, aby se s finančním a ekonomickým vzděláváním začalo již na základní škole praktické. Je nezbytné, aby se po absolvování základní školy uměli žáci orientovat alespoň v základních pojmech z této oblasti“ (Hubišťová, s. 61, 2014).

Výzkum se proto zaměří na dospělé osoby s lehkou mentální retardací a jejich schopnosti vyhodnocování finančních jevů, hospodaření s finančními prostředky, vztah k penězům a zabezpečení běžných ekonomických úkonů, aniž by přišli do styku s větším rizikem. Tito jedinci mohou představovat ohroženou a manipulovatelnou skupinu, a je tedy vhodné zkoumat, zda jsou schopni se orientovat v základních pojmech z oblasti a zajistit si svépomocí alespoň uspokojení základních potřeb ve finanční oblasti a ochranu proti klamavým lákavým nabídkám, půjčkám nebo hýření s penězi.

Dosavadní výzkumná šetření

Přestože finanční gramotnost je velmi diskutovanou oblastí vzdělávání, komplexní výzkumy zaměřené na uživatele denního stacionáře takřka neexistují. V zahraničí se tímto tématem zabýval výzkum **Teaching money skills to individuals with mental retardation**, jehož autory jsou Diane M. Browder a Edward Grosso. Hlavní myšlenkou, ze které vycházel, byla skutečnost, že možnosti získat vlastní peníze a využívat je podle svých roz-

hodnutí, je pro osoby s lehkou mentální retardací jedním ze zásadních sociálních aspektů v životě.

Samostatně se finanční gramotností v České republice zabývají například autoři Vladimíra Nováková, Věroslav Sobotka, Alena Opletalová nebo Miroslav Škvára.

Oblast mentální retardace u nás rozebírají například Iva Švarcová-Slabinová nebo Petr Franiok.

Pojetí výzkumu

Nyní vymezíme výzkumné otázky zároveň s cíli výzkumu. Blíže upřesníme pojetí výzkumu. Popíšeme výběr zvoleného výzkumného souboru, přípravu a realizaci vlastního výzkumu a techniky sběru dat. Dále bude následovat analýza dat s její interpretací a doporučení pro praxi.

Zvolenou metodou se stal **kvantitativní přístup** výzkumného šetření, měřící úroveň finanční gramotnosti dospělých osob s lehkou mentální retardací, kteří jsou klienty denního stacionáře.

Dle Gavory (2008, s. 34) je možné kvantitativním výzkumem vyjádřit pozorované jevy v číslech, třídít je a vysvětlit jejich fungování, změnu nebo u jevů předpovědět jejich vývoj. Výzkumník je objektivní vzhledem k celému výzkumnému šetření a pro výzkum je možné zvolit vhodný reprezentativní vzorek, který lze zobecnit na zbytek zkoumané sociální skupiny v populaci.

4.1 Výzkumné otázky a cíle

Formulace hlavní výzkumné otázky:

- Jaká je finanční gramotnost uživatelů denního stacionáře s lehkou mentální retardací?

Formulace dílčích výzkumných otázek:

- Jaká je schopnost uživatelů denního stacionáře rozpoznat nominální a reálnou hodnotu peněz?
- Jaká je schopnost uživatelů denního stacionáře porozumět všeobecné finanční sféře?
- Jaké je hospodaření uživatelů denního stacionáře s finanční hotovostí?

- Co pro osoby s lehkou mentální retardací znamenají peníze?
- Jaké mají osoby s lehkou mentální retardací povědomí o cenách výrobků a služeb?

Výzkumné cíle

Výzkumné šetření provádí deskripci získaných dat v podobě vědomostí z finanční a ekonomické oblasti, názorů, povědomí o cenách výrobků a služeb a hospodaření s penězi. Tímto způsobem budou naplněny dílčí cíle výzkumu a záměr neboli cíl výzkumu, kterým odpovíme na hlavní výzkumnou otázku.

Požadavky hlavního výzkumného cíle:

- Zjistit finanční gramotnost uživatelů denního stacionáře s lehkou mentální retardací.

Dílčí výzkumné cíle odpovídají otázkám a jejich záměrem je:

- Analyzovat schopnost uživatelů denního stacionáře rozpoznat nominální a reálnou hodnotu peněz.
- Definovat schopnost uživatelů denního stacionáře porozumět všeobecné finanční sféře.
- Vysvětlit hospodaření uživatelů denního stacionáře s finanční hotovostí.
- Zjistit význam peněz pro osoby s lehkou mentální retardací.
- Popsat povědomí osob s lehkou mentální retardací o cenách výrobků a služeb.

4.2 Výzkumný soubor a techniky sběru dat

Výběr výzkumného souboru

Výzkumný soubor představuje reprezentativní vzorec respondentů. Výzkumný soubor tohoto šetření byl určen pomocí **dostupného výběru**, který je součástí výběru záměrného (Gavora, 2008, s. 79).

Výzkumného šetření se účastnili dospělí osoby s lehkou mentální retardací, kteří jsou uživateli denního stacionáře a mají od 20 do 50 let.

Technika sběru dat

Technikou sběru dat bylo dotazníkové šetření. Bylo provedeno způsobem dichotomických tvrzení. Počet tvrzení v dotazníku i míra jeho obtížnosti byla přizpůsobena cílové skupině. Celkový počet rozdaných dotazníků byl 145. Po sběru dat činila návratnost 100 %. Po vyřazení neúplně vyplněných bylo následně do výzkumu zařazeno 132 použitelných dotazníků, tedy 91 % z celkového počtu.

Průběh výzkumu

Výzkumné šetření čítá několik fází. Příprava výzkumu probíhala během listopadu roku 2016. Na začátku prosince téhož roku byl realizován předvýzkum. Všechny denní stacionáře, od kterých mi přišla odpověď ke spolupráci, jak ohledně předvýzkumu, tak samotného výzkumné šetření, mi byly ochotny bez problému ve všem vyhovět. Od některých center nepřišla odpověď žádná. Část dotazníků byla předána pověřeným sociálními pracovníky a s druhou částí jsem osobně obcházela centra, která byla v možnostech osobního kontaktu s uživateli. Data byla následně důkladně zpracována a vyhodnocena v průběhu března.

Předvýzkum

Nejprve byl realizován předvýzkum na menším vzorku respondentů, který reprezentovalo 35 uživatelů denního centra. Účelem tohoto šetření bylo zkontrolovat srozumitelnost formulovaných tvrzení v dotazníku. V zájmu šetření bylo stěžejní také ujištění, že byla v dotazníku vhodně stanovena obtížnost předkládaných tvrzení vzhledem k výzkumné skupině.

V dotazníku byla upravena tvrzení kvůli neznalosti pojmů „*přehled*“ a „*dostatek*“, které působily pro respondenty abstraktně.

5 METODY ANALÝZY DAT

Sesbíraná data z dotazníkového šetření byla vyhodnocena pomocí čárkovací metody a deskriptivní statistiky.

Data četnosti výskytu byly zaznamenány a následně graficky vyobrazeny ve výsečových diagramech.

5.1 Dotazníkové šetření

Identifikační údaje respondentů

Výzkumný soubor obsahoval respondenty s lehkou mentální retardací ve věku od 20 do 50 let, kteří jsou pravidelnými návštěvníky oslovených denních stacionářů. Jednalo se o muže i ženy, přičemž tato práce neporovnává výsledky výzkumu na základě generových rozdílů mezi respondenty.

Přehled dotazníkových tvrzení

Dotazník tvoří dvacet dichotomických tvrzení, která mají přímou návaznost na stanovené cíle výzkumu. Podle toho, k jaké oblasti mají vztah, je můžeme rozlišit do kategorií, které zkoumají

- schopnost rozpoznání a porovnání nominální a reálné hodnoty peněz (1–4),
- schopnost porozumět obecné finanční sféře (5–8),
- hospodaření s finanční hotovostí (9–13),
- význam peněz pro osoby s lehkou mentální retardací (14–16),
- povědomí osob s lehkou mentální retardací o cenách výrobků a služeb (17–20).

V následujících odstavcích rozebereme jejich význam, vztah k výzkumným otázkám a počty odpovědí.

Tvrzení 1 – Sto korun je víc než dvacet korun

První tvrzení spadá do kategorie, která zkoumá schopnost respondentů určovat a porovnávat nominální a reálnou hodnotu peněžních prostředků.

Zaměřuje se na rozpoznání nominální hodnoty peněz a prosté porovnání jejich množství bez ohledu na formu. Respondenti mají určit, zda jsou schopni správně identifikovat větší finanční obnos a odlišit jej od menšího.

Graf 1: Relativní hodnota tvrzení 1. (vlastní zpracování)

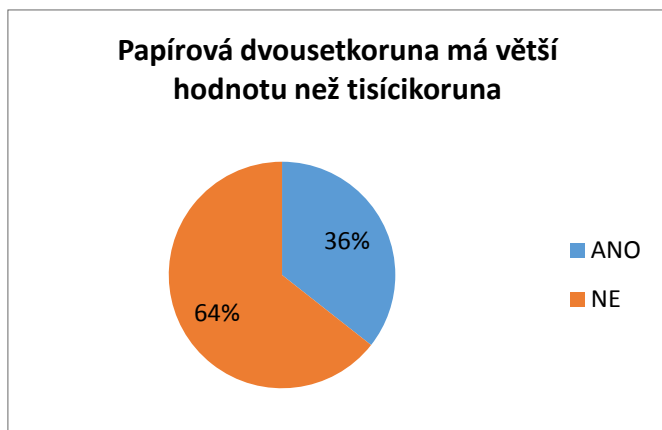
Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 106 respondentů a naopak nesouhlasilo 26. Ke správnému vyhodnocení tedy došlo v 80,3 % případů.

Tab. 1: Výsledky výzkumu tvrzení 1. (vlastní zpracování)

1.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	106	80,30 %
Ne	26	19,70 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 2 – Papírová dvoustakoruna má větší hodnotu než tisícikoruna

Druhé tvrzení rovněž patří do kategorie určení a porovnání nominální a reálné hodnoty. Jeho podstata je založena na podobných principech jako v předchozím případě a opět se soustředí pouze na rozdíl v nominální hodnotě peněz.

Graf 2: Relativní hodnota tvrzení 2. (vlastní zpracování)

Tentokrát se ale zaměřuje na vyšší částky a bližší specifikaci formy peněz, což přináší užší upřesnění, které respondenti musí vyhodnotit. S tímto tvrzením souhlasilo 47 respondentů a nesouhlasilo 85. Správných odpovědí tak bylo podstatně méně v celkovém poměru 64,39 % oproti celkovému počtu.

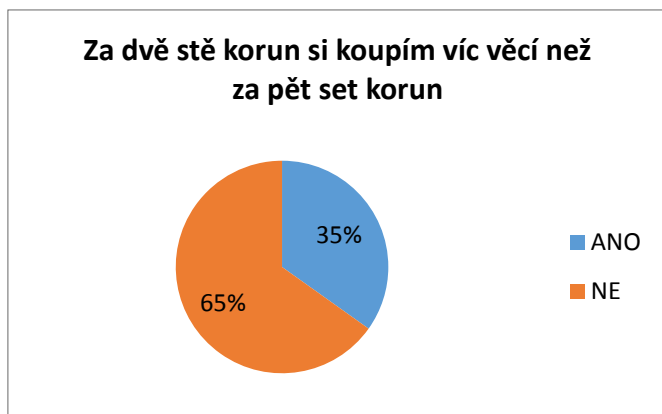
Tab. 2: Výsledky výzkumu tvrzení 2. (vlastní zpracování)

2.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	47	35,61 %
Ne	85	64,39 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 3 – Za dvě stě korun si koupím víc věcí než za pět set korun

Třetí tvrzení se ve stejné kategorii dostává ke zkoumání vnímání reálné hodnoty peněz. Kromě čistého porovnání nominální hodnoty dvou různých obnosů je již stanoven konkrétní účel jejich použití, který spočívá v pořízení rozdílného množství blíže neurčeného statku.

Je tedy zkoumáno, zda respondent dokáže vnímat přímou vazbu mezi výší obnosu a koupěschopností, co se týče zvyšování poptávaného množství.

Graf 3: Relativní hodnota tvrzení 3. (vlastní zpracování)

V tomto případě byl souhlas vyjádřen v 46 případech a nesouhlas v 86. K správnému vyhodnocení došlo u 65,15 % respondentů.

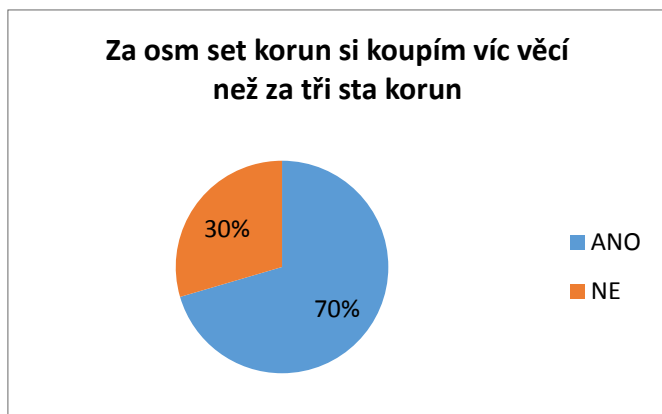
Tab. 3: Výsledky výzkumu tvrzení 3. (vlastní zpracování)

3.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	46	34,85 %
Ne	86	65,15 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 4 – Za osm set korun si koupím víc věcí než za tři sta korun

Poslední tvrzení první kategorie se opět zaměřuje na reálnou hodnotu peněz a porovnání koupěschopnosti. Tentokrát je opět zvýšena peněžní hladina, ve které se pohybujeme, nicméně samotná podstata pouze doplňuje a verifikuje výsledky předešlého zjištění.

Graf 4: Relativní hodnota tvrzení 4. (vlastní zpracování)

Souhlas s tvrzením byl projevěn v 93 případech. Nesouhlasilo 39 respondentů. Poměr správně zodpovězených odpovědí ku celkovým činí 70,45 %.

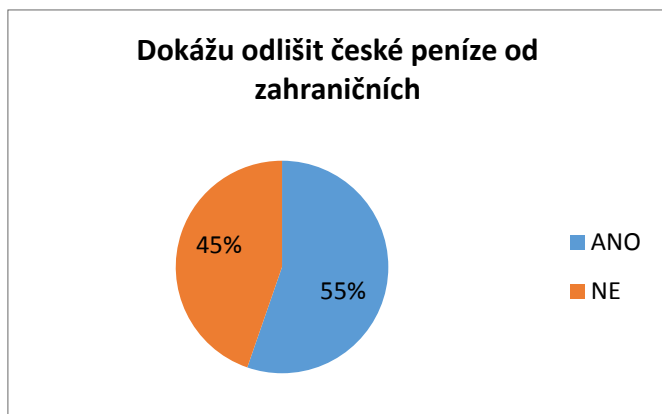
Tab. 4: Výsledky výzkumu tvrzení 4. (vlastní zpracování)

4.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	93	70,45 %
Ne	39	29,55 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 5 – Dokážu odlišit české peníze od zahraničních

První tvrzení z oblasti znalosti obecné finanční sféry zkoumá, jak jsou uživatelé denního stacionáře obeznámeni s existencí měn jiných států a zda jsou schopni tyto peníze identifikovat a odlišit od běžně používaných českých bankovek a mincí.

Podle mého názoru se jedná o důležitou oblast, neboť vzhledem k rozdílným hodnotám měn vyjádřeným v měně jiné a kurzovým přepočtům může dojít k nesrovnalostem, pokud s nimi uživatelé přicházejí do styku.

Graf 5: Relativní hodnota tvrzení 5. (vlastní zpracování)

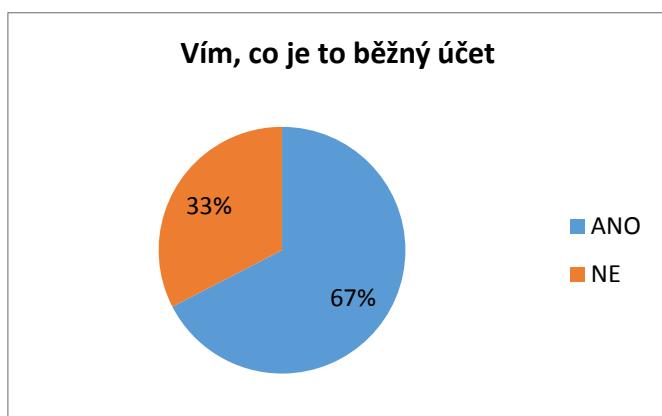
Výsledky z této oblasti jsou poměrně nejednoznačné. Souhlas vyjádřilo celkem 73 respondentů. Naopak 59 uvedlo, že odlišit peníze nedokáže. Odlišit zahraniční peníze od českých tedy dokáže 55,3 % respondentů z denního centra.

Tab. 5: Výsledky výzkumu tvrzení 5. (vlastní zpracování)

5.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	73	55,30 %
Ne	59	44,70 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 6 – Víím, co je to běžný účet

Druhé tvrzení zkoumající znalosti obecné finanční sféry cílí na oblast bankovníctví. Zjišťuje, zda mají respondenti povědomí o základních službách, které banky nabízejí svým klientům a zda jsou seznámeni s terminologií v tomto odvětví.

Graf 6: Relativní hodnota tvrzení 6. (vlastní zpracování)

Vzhledem k obtížnosti problematiky je zde konkrétně aplikován požadavek na znalost zcela elementární a nejrozšířenější bankovní služby, kterou je vedení běžného účtu pro zabezpečení platebního styku.

Celkem 89 respondentů odsouhlasilo znalost tohoto pojmu a zbývajících 43 ji vyloučilo. Můžeme tedy určit, že 67,42 % uživatelů má o významu běžného účtu přehled.

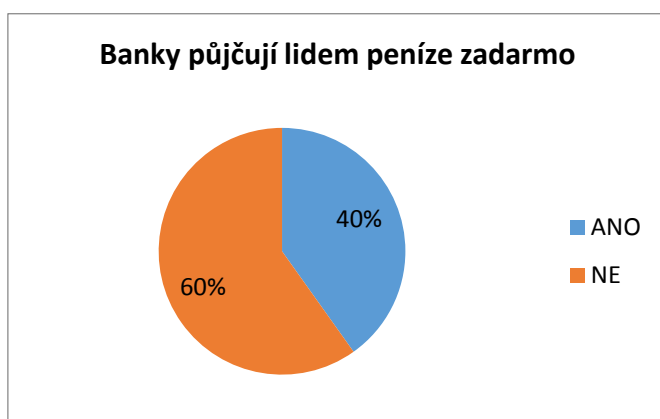
Tab. 6: Výsledky výzkumu tvrzení 6. (vlastní zpracování)

6.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	89	67,42 %
Ne	43	32,58 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 7 – Banky půjčují lidem peníze zadarmo

Třetí tvrzení ověřující znalosti z oblasti obecné finanční sféry se rovněž věnuje bankovnímu sektoru. Tentokrát ale cílí na znalosti poskytování úvěrů.

Hlavním smyslem je zjištění, zda respondenti rozumí principům půjčování peněz a zda si jsou vědomi existence poplatků a úroků, které jdou k tíži žadatele o úvěr. Zároveň nepřímo sleduje i averzi k zadlužování, kterou poplatky a úroky mohou vyvolávat.

Graf 7: Relativní hodnota tvrzení 7. (vlastní zpracování)

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 53 respondentů. Dalších 79 nesouhlasilo. Správně tedy bylo zodpovězeno v 59,85 % případů.

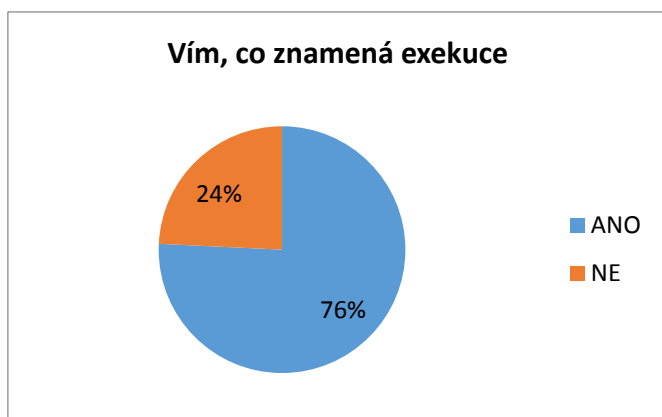
Tab. 7: Výsledky výzkumu tvrzení 7. (vlastní zpracování)

7.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	53	40,15 %
Ne	79	59,85 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 8 – Víím, co znamená exekuce

Posledním tvrzení z kategorie obecných finančních znalostí se zabývá znalostí pojmu exekuce, který rovněž úzce souvisí se zadlužováním a úvěry. Respondenti tak dávají najevo, zda jsou seznámeni s existencí exekučního řízení a vymáhání nedobytných pohledávek.

Charakteristicky může jít o jeden z obtížnějších pojmů, se kterými se klienti denního stacionáře mohou setkat.

Graf 8: Relativní hodnota tvrzení 8. (vlastní zpracování)

V tomto případě respondenti vyjádřili souhlas ve 100 případech a nesouhlas v 32. Přesně 75,76 % respondentů ví, co exekuce znamená.

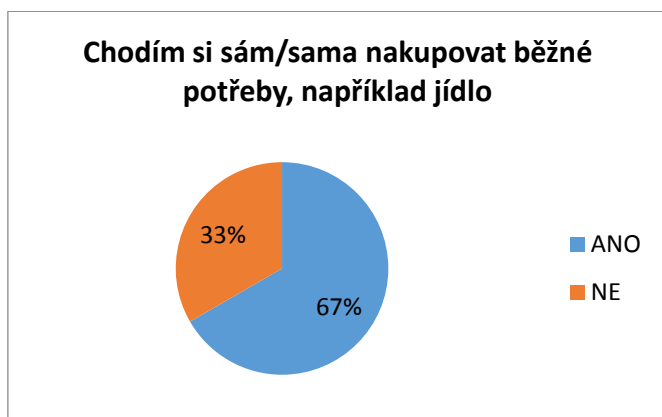
Tab. 8: Výsledky výzkumu tvrzení 8. (vlastní zpracování)

8.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	100	75,76 %
Ne	32	24,24 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 9 – Chodím si sám nakupovat běžné potřeby, například jídlo

Kategorii zkoumající hospodaření osob s lehkou mentální retardací s finanční hotovostí zahajuje deváté tvrzení, jehož primárním cílem je zjištění, zda jsou tyto osoby schopny samostatně zabezpečovat nákupy jednoduchých statků sloužících pro uspokojení každodenních potřeb.

Vypovídá také o tom, jak často se respondenti dostávají do situací, kdy bez pomoci nakládají s peněžními prostředky a činí ekonomická rozhodnutí.

Graf 9: Relativní hodnota tvrzení 9. (vlastní zpracování)

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 88 respondentů a naopak nesouhlasilo 44. Celkem 66,67 % respondentů si chodí samo nakupovat běžné potřeby.

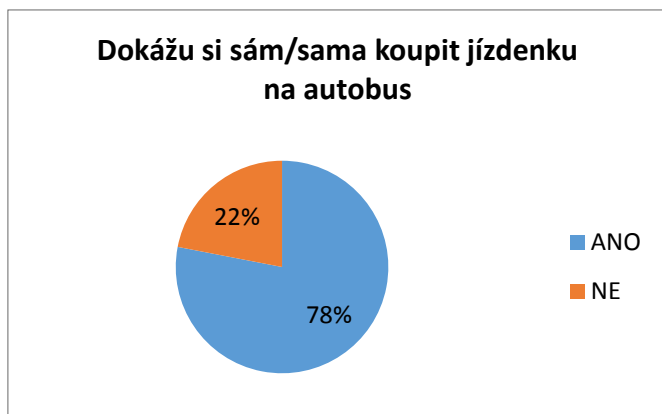
Tab. 9: Výsledky výzkumu tvrzení 9. (vlastní zpracování)

9.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	88	66,67 %
Ne	44	33,33 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 10 - Dokážu si sám/sama koupit jízdenku na autobus

Druhé tvrzení kategorie hospodaření s finanční hotovostí se zaměřuje na schopnosti využívání běžných dopravních služeb, které jsou rovněž jednoduše dostupné.

Jejich nákup se ale může principiálně lišit oproti pořizování běžných statků například specifickým způsobem prodeje jízdenek nebo vyžadováním komplexnější komunikace a popisem trasy, na niž má doprava probíhat.

Graf 10: Relativní hodnota tvrzení 10. (vlastní zpracování)

Celkem 103 respondentů s tvrzením souhlasilo a 29 vyjádřilo nesouhlas. 78,03 % uživatelů denního stacionáře si tedy dokáže bez pomoci koupit jízdenku na autobus.

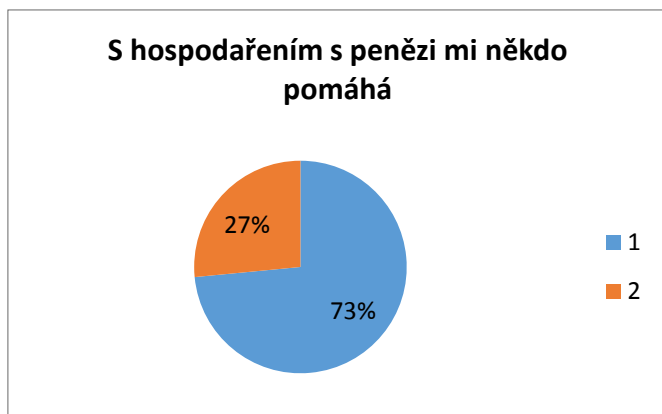
Tab. 10: Výsledky výzkumu tvrzení 10. (vlastní zpracování)

10.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	103	78,03 %
Ne	29	21,97 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 11 – S hospodařením s penězi mi někdo pomáhá

Třetím tvrzením ve stejné kategorii je zkoumána samostatnost respondentů při celkovém hospodaření s penězi i nad rámec hotovostního platebního styku.

Vycházím zde z předpokladu, že by uživatelé denního stacionáře měli mít možnost se při nedostatečných znalostech finanční problematiky obrátit na další osoby, které jim pomohou učinit rozhodnutí.

Graf 11: Relativní hodnota tvrzení 11. (vlastní zpracování)

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 97 respondentů. Dalších 35 nesouhlasilo. V 73,48 % případů respondentům s penězi někdo pomáhá.

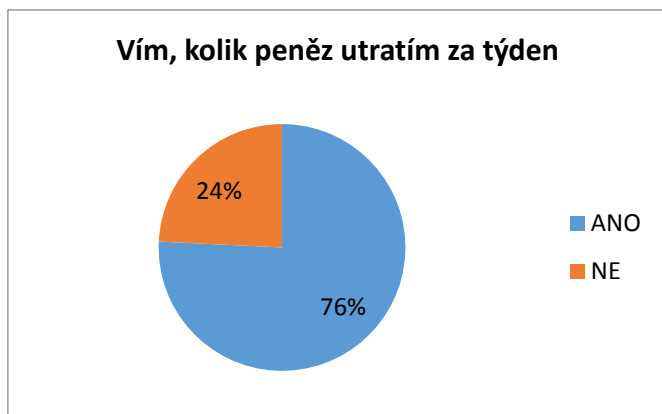
Tab. 11: Výsledky výzkumu tvrzení 11. (vlastní zpracování)

11.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	97	73,48 %
Ne	35	26,52 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 12 – Víím, kolik peněz utratím za týden

Čtvrté tvrzení z oblasti hospodaření s finanční hotovostí sleduje, zda jsou respondenti schopni alespoň přibližně evidovat své výdaje a zda mají obecný přehled, kolik peněžních prostředků vynaloží za stanovené časové období.

Odpovědi tak vypovídají o tom, zda samostatně bez cizí pomoci věnují pozornost sledování svých uskutečněných ekonomických operací.

Graf 12: Relativní hodnota tvrzení 12. (vlastní zpracování)

Ve 12. tvrzení odpovědělo 100 respondentů kladně a 32 záporně. Přehled o útratě za týden má tedy 75,76 % respondentů.

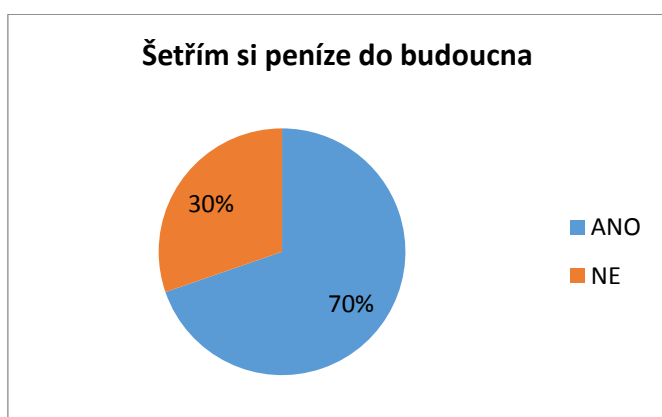
Tab. 12: Výsledky výzkumu tvrzení 12. (vlastní zpracování)

12.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	100	75,76 %
Ne	32	24,24 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 13 – Šetřím si peníze do budoucna

Na evidenci výdajů dále navazuje i dvanácté tvrzení ze stejné kategorie, které tentokrát sleduje vůli respondentů odkládat si část prostředků nad rámec spotřeby a šetřit je do budoucna.

Vypovídá také o tom, jakou váhu přikládají bezpečnostnímu motivu držení určité hladiny odložených peněz.

Graf 13: Relativní hodnota tvrzení 13. (vlastní zpracování)

Celkem 92 respondentů s tvrzením souhlasilo a 40 nesouhlasilo. Peníze do budoucna si šetří 69,7 % respondentů.

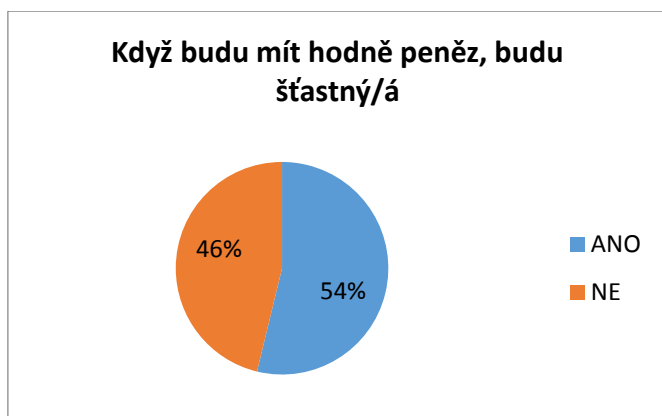
Tab. 13: Výsledky výzkumu tvrzení 13. (vlastní zpracování)

13.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	92	69,70 %
Ne	40	30,30 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 14 – Když budu mít hodně peněz, budu šťastný/á

Toto tvrzení je prvním z kategorie, která zkoumá, co pro osoby s lehkou mentální retardací peníze obecně znamenají.

Zaměřuje se na pocity, které plynou z vlastnictví většího množství finančních prostředků a určení, zda peníze respondenti vnímají jako prioritu pro dosažení spokojenosti.

Graf 14: Relativní hodnota tvrzení 14. (vlastní zpracování)

Souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 71 respondentů a 61 vyjádřilo nesouhlas. Můžeme tedy říct, že 53,79 % respondentů by v případě vlastnictví většího množství peněz byli šťastní.

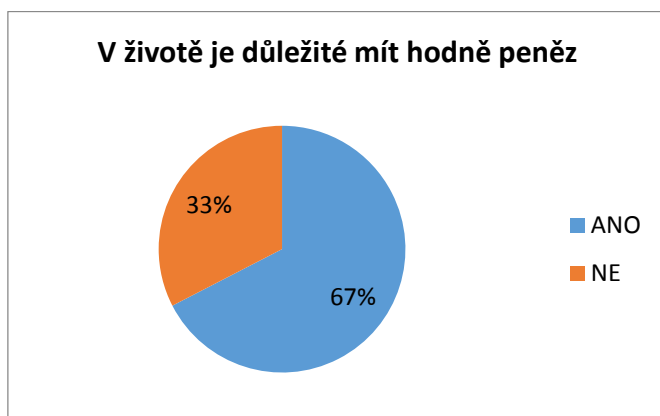
Tab. 14: Výsledky výzkumu tvrzení 14. (vlastní zpracování)

14.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	71	53,79 %
Ne	61	46,21 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 15 – V životě je důležité mít hodně peněz

Druhé tvrzení z kategorie zkoumání významu peněz pro osoby s lehkou mentální retardací se zaměřuje na obecnou rovinu potřeby velkého množství peněz pro běžné živobytí.

Sleduje touhu respondentů po dosažení bohatství a zaobírá se opět stanovením určitých priorit - tentokrát ovšem i mimo rámec pocitů spokojenosti, čistě z hlediska životních potřeb.

Graf 15: Relativní hodnota tvrzení 15. (vlastní zpracování)

S tímto tvrzením vyjádřilo souhlas 89 dotázaných a 43 nesouhlasilo. Celkem 67,42 % respondentů považuje v životě za důležité mít mnoho peněz.

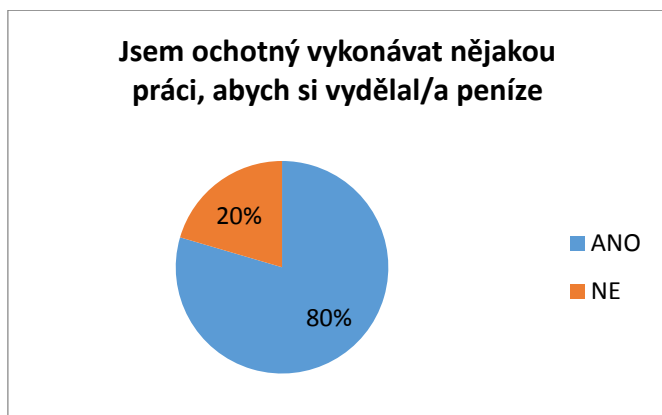
Tab. 15: Výsledky výzkumu tvrzení 15. (vlastní zpracování)

15.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	89	67,42 %
Ne	43	32,58 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 16 – Jsem ochotný/á vykonávat nějakou práci, abych si vydělal/a peníze

Poslední tvrzení je v oblasti významu peněz pro osoby s lehkou mentální retardací postaveno na ochotě respondentů vykonávat výdělečnou činnost pro zajištění vlastních peněžních prostředků, kterými mohou následně disponovat.

Zkoumá tak zájem na přičinění ke zlepšení své finanční situace a osamostatnění se z hlediska potřeby příjmů pro zabezpečení ekonomických operací.

Graf 16: Relativní hodnota tvrzení 16. (vlastní zpracování)

S tvrzením ohledně možnosti zaměstnání odpovědělo 105 dotázaných respondentů kladně a 27 záporně. Ochotno vykonávat nějakou práci za účelem vydělání si peněz je 79,55 % respondentů z denního centra.

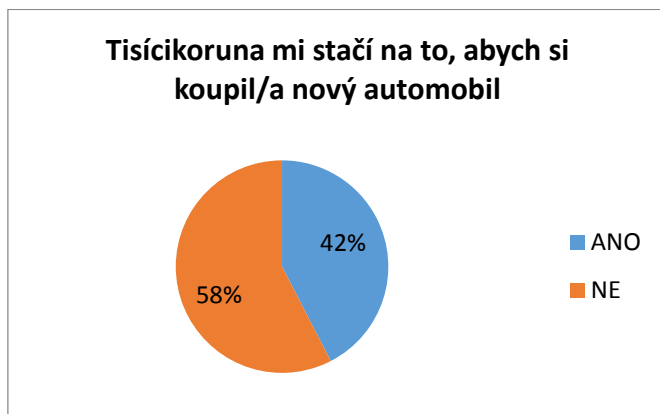
Tab. 16: Výsledky výzkumu tvrzení 16. (vlastní zpracování)

16.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	105	79,55 %
Ne	27	20,45 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 17 – Tisícikoruna mi stačí na to, abych si koupil/a nový automobil

První tvrzení z poslední kategorie zkoumající povědomí osob s lehkou mentální retardací o cenách výrobků a služeb sleduje jejich přehled o nákladech pořízení předmětu, který je velmi hodnotný a nejedná se o zboží typické každodenní spotřeby.

Je velmi pravděpodobné, že respondenti sami nákupy takového rozsahu nerealizují. Přesto je vhodné sledovat, zda mají představu o cenovém spektru, ve kterém se pořízení takového artiklu pohybuje.

Graf 17: Relativní hodnota tvrzení 17. (vlastní zpracování)

Souhlas s tímto tvrzením ohledně dostačujícího množství financí k možnosti zakoupení nového automobilu vyjádřilo 56 respondentů a 76 jich vyjádřilo svůj nesouhlas. Správně tedy odpovědělo 57,58 % respondentů.

Tab. 17: Výsledky výzkumu tvrzení 17. (vlastní zpracování)

17.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	56	42,42 %
Ne	76	57,58 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 18 – Účes u kadeřníka mě bude stát minimálně tři tisíce korun

Druhé tvrzení z oblasti povědomí o cenách se zaměřuje na oblast služeb. Kadeřnictví je příkladem elementární služby, která je respondentům dobře známa a sami jí pravděpodobně pravidelně využívají.

Graf 18: Relativní hodnota tvrzení 18. (vlastní zpracování)

S tímto tvrzením souhlasilo 42 dotázaných respondentů a 90 nesouhlasilo. Že účes u kadeřníka nevyjde minimálně na tři tisíce korun, napsalo 68,18 % respondentů.

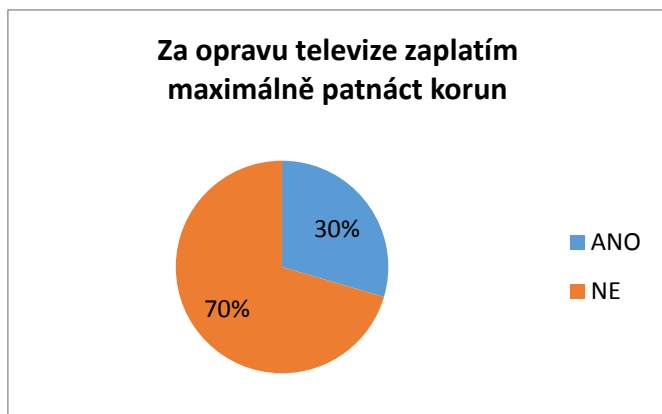
Tab. 18: Výsledky výzkumu tvrzení 18. (vlastní zpracování)

18.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	42	31,82 %
Ne	90	68,18 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 19 – Za opravu televize zaplatím maximálně patnáct korun

Třetí tvrzení zabývající se povědomím o cenách je situováno opět do oblasti služeb, ale tentokrát je zvolena taková, které lidé nevyužívají pravidelně.

Oprava televize představuje jednorázový úkon, kterého využíváme jednou za delší dobu a rovněž je oproti předchozímu příkladu technicky náročnější a individuálnější. Proto sledujeme, zda mají uživatelé denního stacionáře přehled o službách, se kterými se nesetkají příliš často.

Graf 19: Relativní hodnota tvrzení 19. (vlastní zpracování)

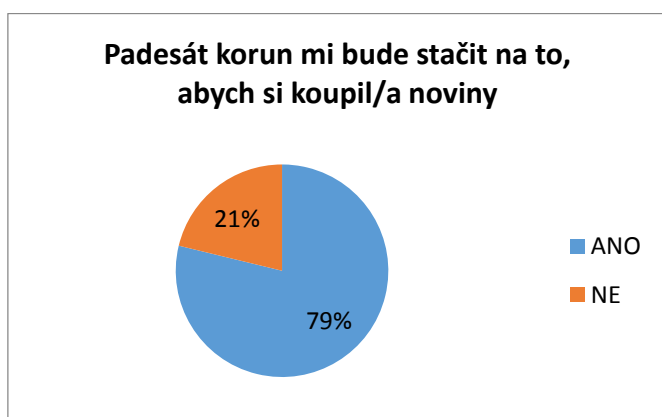
Celkem s tvrzením souhlasilo 39 dotázaných a 93 nesouhlasilo. Správně tedy na otázku ohledně povědomí o cenách služeb odpovědělo 70,45 % respondentů.

Tab. 19: Výsledky výzkumu tvrzení 19. (vlastní zpracování)

19.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	39	29,55 %
Ne	93	70,45 %
Celkem	132	100 %

Tvrzení 20 – Padesát korun mi bude stačit na to, abych si koupil/a noviny

Posední tvrzení opět zkoumá přehled o cenách vybraného zboží. Tentokrát ale respondenti vyhodnocují cenu předmětu, který je jednoduše dostupný, levný a běžně pořizovaný.

Graf 20: Relativní hodnota tvrzení 20. (vlastní zpracování)

Souhlas s tvrzením vyjádřilo 104 dotázaných respondentů a 28 vyjádřilo svůj nesouhlas. Respondenti tedy na tvrzení ohledně přehledu o cenách vybraného zboží odpověděli správně v 78,79 %

Tab. 20: Výsledky výzkumu tvrzení 20. (vlastní zpracování)

20.	Absolutní h.	Relativní h.
Ano	104	78,79 %
Ne	28	21,21 %
Celkem	132	100 %

6 INTERPRETACE DAT

V této kapitole budou interpretovány výsledky jednotlivých kategorií a jím příslušných výzkumných otázek.

6.1 První kategorie

V kategorii analyzující schopnost uživatelů denního stacionáře rozpoznat nominální a reálnou hodnotu peněz byla zkoumána tvrzení:

- Sto korun je víc než dvacet korun,
- Papírová dvousetkoruna má větší hodnotu než tisícikoruna,
- Za dvě stě korun si koupím víc věcí než za pět set korun,
- Za osm set korun si koupím víc věcí než za tři sta korun.

Respondenti neměli ve většině případů problém porovnat nominální hodnotu zmíněných nižších peněžních částek, ale se zvyšující se sumou byla tato schopnost utlumena. Z této skutečnosti usuzují, že respondenti uskutečňují častěji transakce nižší finanční hodnoty a porovnávání ve vyšších řádech pro ně může být problematické.

Co se týče reálné hodnoty peněz, respondenti dosáhli v této oblasti podobných výsledků úspěšnosti jako v předchozím případě. Opět zde můžeme sledovat i přibližně čtvrtinový podíl špatných odpovědí, který se zvětšuje s rozpětím udaných částek.

Celkově však v této oblasti byly výsledky poměrně příznivé. Můžeme tak soudit, že uživatelé denního stacionáře ve většině případů disponují alespoň dostatečnou schopností rozeznávat a porovnávat nominální i reálné hodnoty peněz.

6.2 Druhá kategorie

Druhá kategorie byla zaměřena na definici schopnosti uživatelů denního stacionáře porozumět všeobecné finanční sféře. Tvrzení v této kategorii zahrnovala následující:

- Dokážu odlišit české peníze od zahraničních,
- Víím, co je to běžný účet,
- Banky půjčují peníze lidem zadarmo,
- Víím, co znamená exekuce.

Hned první tvrzení odhalilo nedostatek ve schopnosti rozlišování tuzemské a zahraniční měny. V souvislosti s tímto faktem usuzují, že se může jednat o velmi problematickou oblast v případě, že se uživatelé denního stacionáře s pro ně neznámou měnou setkají, zejména ve vztahu k jejich rozdílné hodnotě oproti českým korunám.

Naopak příjemnější výsledek byl dosažen u druhého tvrzení. Znalost běžného účtu svědčí o základním povědomí z oblasti bankovníctví a možnosti využívání jednoduchých bankovních služeb pro platební styk.

O něco horší byl výsledek u tvrzení o půjčování peněžních prostředků bankou. Většina respondentů sice odpověděla, že banky nepůjčují peníze zdarma, ale 40 % uvedlo opak. Z tohoto výsledku lze soudit, že uživatelé denního stacionáře nejsou příliš obeznámeni s úvěrovými produkty bank a jejich funkcemi.

Příznivý výsledek přineslo i poslední tvrzení týkající se zadlužení a potažmo exekucí. Respondenti po osobní konzultaci často uvedli, že znalost této problematiky pramení například ze setkání s tímto jevem v rodině či u přátel.

Kategorie celkově tedy poukázala zejména na problémy s rozlišením cizích měn a znalostí úvěrových služeb bank. Povědomí o důsledcích zadlužení a základním platebním styku a vedení běžných účtů bankami bylo na dobré úrovni.

6.3 Třetí kategorie

Třetí kategorie se soustředí na hospodaření uživatelů denního stacionáře s finanční hotovostí. Zkoumána byla tvrzení:

- Chodím si sám/sama nakupovat běžné potřeby, například jídlo,
- Dokážu si sám/sama koupit jízdenku na autobus,
- S hospodařením s penězi mi někdo pomáhá,
- Víím, kolik peněz utratím za týden,
- Šetřím si peníze do budoucna.

Přibližně dvě třetiny respondentů si sami zabezpečují nákup základních věcí denní potřeby. Z tohoto faktu je patrné, že běžně realizují základní finanční transakce při nákupu statků a je důležité, aby disponovali nezbytnými znalostmi v oblasti finanční gramotnosti.

Naprostá většina také uvedla, že jsou schopni si sami zajistit specifičtější nákup v podobě jízdenky pro dopravní prostředek. Zde již samozřejmě není uvedena pravidelnost tohoto úkonu, ale přesto je velmi pozitivní, že jej respondenti ovládají.

Velmi důležité jsou výsledky průzkumu tvrzení o využívání pomoci jiných osob při hospodaření s penězi. Tři čtvrtiny uživatelů denního stacionáře se s finančním hospodařením obrací i na blízké osoby, což je pochopitelné. Po osobní konzultaci respondenti uvedli, že se ve většině případů jedná o rodiče. Často tento vztah funguje i na bázi přidělování pravidelného kapesného, se kterým uživatelé mohou nakládat dle svého uvážení.

Na předešlou skutečnost navazuje i tvrzení o evidenci peněžních útrat za dané časové období. Většina respondentů uvedla, že mají o svých výdajích přehled. V souvislosti s minulým výsledkem je však očividné, že tomu napomáhá i pravidelné přidělování peněžních prostředků blízkými osobami, které jim s finančním hospodařením pomáhají.

Sedmdesát procent respondentů si také vytváří peněžní rezervu do budoucna. Přestože je výsledek tohoto tvrzení poměrně pozitivní, je potřeba, aby uživatelé denního stacionáře měli povědomí o důležitosti šetření peněžních prostředků v co největší míře.

6.4 Čtvrtá kategorie

Následující kategorie je zaměřena na analýzu významu peněz pro osoby s lehkou mentální retardací. Zkoumaná tvrzení obsahovala:

- Když budu mít hodně peněz, budu šťastný/á,
- V životě je důležité mít hodně peněz,
- Jsem ochotný/a vykonávat nějakou práci, abych si vydělal/a peníze.

První tvrzení ukázalo poměrně rozporuplné výsledky, což značí, že uživatelé denního stacionáře mohou dávat vlastnictví peněz různou prioritu, co se týče dosahování pocitu štěstí. Můžeme tak soudit, že pro respondenty finanční zabezpečení není většinově vnímáno jako hlavní oblast uspokojení potřeb.

Sledujeme-li ale obecnou důležitost finančního zajištění, výsledky jsou poměrně jednoznačnější. Více než dvě třetiny dotázaných uvedlo, že je pro ně důležité mít dostatečné množství peněz. Výsledek tohoto tvrzení jasně poukazuje na rozdíl mezi vnímáním důležitosti pro zajištění běžných životních potřeb a přístupu k penězům, jakožto prostředku dosažení pocitů štěstí.

Jednoznačné výsledky se objevily i u posledního tvrzení této kategorie. Osmdesát procent respondentů je ochotno vykonávat práci pro zlepšení své finanční situace. Tento fakt je velmi pozitivní a odkazuje na prospěšnost institucí, které uživatelům denního stacionáře umožňují v rámci jejich možností začlenit se do pracovního procesu například alespoň prostřednictvím chráněných dílen.

6.5 Pátá kategorie

Poslední kategorie analyzuje povědomí osob s lehkou mentální retardací o cenách výrobků a služeb. Patří sem následující zkoumaná tvrzení:

- Tisícikoruna mi stačí na to, abych si koupil/a nový automobil,
- Účes u kadeřníka mě bude stát minimálně tři tisíce korun,
- Za opravu televize zaplatím maximálně patnáct korun,
- Padesát korun mi bude stačit na to, abych si koupil/a noviny.

První tvrzení dospělo k nepřesvědčivým výsledkům. Počet nesprávných vyhodnocení se blížil k polovině celkových. Je třeba zdůraznit, že se tvrzení zaměřilo na nákup automobilu, což můžeme považovat za velmi netypický statek, který uživatelé denního stacionáře nekupují běžně. Stejně tak se pohybuje i ve větší cenové relaci. Výsledek tedy podobně jako v předchozích kategoriích odpovídá domněnce, že uživatelé denních stacionářů mají větší problémy s přehledem cen u dražšího zboží, které není typické pro běžnou každodenní spotřebu.

Další tvrzení míří do kategorie služeb. Tentokrát se jedná o běžně využívanou službu a výsledky ukazují mnohem příznivější čísla. Více než dvě třetiny respondentů vyhodnotily tvrzení správně. Zcela jasně je tak pozorovatelná závislost mezi vlastní zkušeností s danou službou a mírou přehledu o ceně.

Oprava televize se dá považovat rovněž za poměrně nárazovou službu, která nebývá využívána často. Přesto i zde respondenti odpověděli správně v sedmdesáti procentech, což je příznivý výsledek.

Poslední tvrzení bylo jedno z nejúspěšnějších. Noviny představují běžný předmět denní potřeby, který zároveň spadá do nižší cenové kategorie. Respondenti tak v tomto případě prokázali dobrý přehled v cenových hladinách podobného zboží.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Tato kapitola se bude věnovat stanovení doporučení pro praxi, která plynou z výsledků provedeného výzkumu. Jejich základ tvoří tvrzení, u kterých byla struktura odpovědí v předešlé kapitole nejednoznačná, a výsledky poukazují na určitá rizika, kterým by mohli uživatelé denních stacionářů v oblasti finanční gramotnosti čelit v běžném životě.

Již v první kategorii bylo rozpoznáno určité snižování schopnosti rozpoznání hodnoty peněz s navyšujícími se částkami, se kterými bylo operováno. V druhé kategorii došlo k odhalení nedostatečných znalostí pro rozpoznání zahraničních měn od měny domácí a také menší úrovně znalostí základů úvěrových služeb bank. Třetí kategorie neodhalila mnoho nedostatků, ale přesto je důležité zaměřit se na osvětu v problematice šetření finančních prostředků do budoucna. Ve čtvrté kategorii byl identifikován různorodý přístup chovaný k prioritám přikládaným penězům pro dosažení pocitu štěstí. Poslední část opět potvrdila horší přehled o cenách statků a služeb ve vyšších cenových relacích a také u statků, s jejichž nákupem se uživatelé denních stacionářů nesetkávají běžně.

Na základě těchto výsledků doporučuji zařadit do programu denního stacionáře vzdělávací aktivity, které se zaměří na osvětu v uvedených problematických oblastech. Sociální pracovníci by v nich mohli své klienty seznamovat s hodnotou věcí, které svým charakterem přesahují rámec jejich běžných nákupů a pomoci jim tak rozvinout širší povědomí ve větším spektru cen. Dále je třeba se zaměřit také na poskytnutí pomoci identifikovat specifické znaky českých bankovek a mincí a porovnávat je se zahraničními. Klienti se tak seznámí s penězi jiných států a dozví se i o rozdílné hodnotě zahraničních mincí a bankovek.

Osvětu v rámci těchto vzdělávacích aktivit by bylo vhodné zaměřit také na oblast šetření finančních prostředků pro nečekané budoucí výdaje. Zároveň je vhodné prezentovat také důležitost peněžních prostředků, ale i srovnání s dalšími prioritami, které lidem v životě přinášejí uspokojení a pocit štěstí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou úrovně finanční gramotnosti uživatelů denního stacionáře. V teoretické části byly nejprve vymezeny základní poznatky týkající se problematiky lehké mentální retardace. Dále byly vymezeny informace o sociálních službách a následně popsány teoretické poznatky týkající se oblasti finanční gramotnosti a základních ekonomických pojmů.

Osoby s lehkou mentální retardací mohou v této oblasti být snadno vystaveny riziku a zkoumání jejich úrovně finanční gramotnosti bylo tedy vyhodnoceno jakožto klíčová oblast, ve které by měly získat základní znalosti.

Výzkumná část zahrnovala sestavení dotazníku ve formě souboru dichotomických tvrzení. Tato tvrzení byla kategorizována podle výzkumných otázek, ke kterým se vztahovala. Výzkumná tvrzení korespondovala s teoretickými poznatky vymezenými v předcházející části.

Výsledky dotazníkového šetření byly graficky modelovány a vyjádřeny v absolutních i poměrových ukazatelích. Analýza získaných dat prokázala rezervy v několika zkoumaných oblastech odvětví finanční gramotnosti. Zjištění výzkumu mohou vedoucím sociálním pracovníkům posloužit jako ukazatel finančních kompetencí jejich klientů. Zároveň je vyzývá k apelování na rozšíření vzdělání osob a lehkou mentální retardací v oblasti finanční gramotnosti a vést je k pochopení nezbytných poznatků týkající se finanční sféry.

Následně byly problematické body identifikovány a zkoumány v souvislostech. Na základě určení těchto identifikovaných bodů byly vytvořeny návrhy a doporučení pro praxi, které mohou umožnit tuto situaci zlepšit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Knížní publikace:**

- [1] ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-80-246-1565-3.
- [2] ČERNOHORSKÁ, Liběna. *Komplexní pohled do bankovního světa*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, 170 s. ISBN 978-80-7395-863-3.
- [3] ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011, 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3. Dostupné také z:
http://toc.nkp.cz/NKC/201106/contents/nkc20112182016_1.pdf
- [4] FISCHER, S., ŠKODA J. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0
- [5] FRANIOK, Petr. *Vzdělávání osob s mentálním postižením: (inkluzivní vzdělávání s přihlédnutím k žákům s mentálním postižením)*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-622-2.
- [6] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. Vyd. 4. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. 2008, 272 s. ISBN 978-80-223-2391-8.
- [7] HUBIŠTOVÁ, Martina. Didaktická hra jako motivace žáků s lehkým mentálním postižením v hodinách Matematiky. In: *Nové trendy výzkumu ve speciální pedagogice I*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 183 s. ISBN 978-80-244-3823-8.
- [8] KIYOSAKI, Robert T a Sharon LECHTER. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, 2001, 214 s. ISBN 80-7205-822-3.
- [9] KOLMANOVÁ, Hana. *Cesta k finanční prosperitě: příručka budoucího milionáře*. Praha: Profess Consulting, 2005, 104 s. ISBN 80-7259-023-5.
- [10] LEČBYCH, Martin. *Mentální retardace v dospívání a mladé dospělosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 248 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2071-4.

- [11] MÜLLER, O. *Lehká mentální retardace v pedagogickopsychologickém kontextu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, 87 s. ISBN 80-244-0207-6
- [12] NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.
- [13] OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4519-9.
- [14] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukačních trendů*. Brno: MSD, 2006, 208 s. ISBN 80-86633-40-3.
- [15] PIPEKOVÁ, Jarmila, Marie VÍTKOVÁ a Miroslava BARTOŇOVÁ. *Od edukace k sociální inkluzi osob se zdravotním postižením se zaměřením na mentální postižení*. 2., upr. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 246 s. ISBN 978-80-210-7689-1.
- [16] RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 313 s. ISBN 80-244-1475-9
- [17] SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3
- [18] ŠIŠKA, Jan. *Mimořádná dospělost: edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0992-4.
- [19] ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-0-2.
- [20] ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006, 198 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-060-7.
- [21] VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 2012, 349 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3829-1.

Internetové zdroje:

- [21] ČESKO. Ministerstvo financí. *Národní strategie finančního vzdělávání*. 2010. Dostupné také z: http://www.msmt.cz/file/31443_1_1/
- [22] ČESKO. Vláda. *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách*. 2006. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
- [23] ČESKO. Vláda. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007, s. 34. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf
- [24] HUČÍK, Ján a Alena HUČÍKOVÁ. *Ekonomická gramotnosť osob s mentálnym postihnutím* [online]. Bratislava: 2014 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: http://www.prohuman.sk/files/Zborn%C3%ADk_Obcianske_poradenstvo_2014.pdf
- [25] MADZGOŇOVÁ, Světlana. *Praktická matematika: finančná gramotnosť v edukácii Žižkov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia* [online]. Prešov: 2012 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: http://mpc-edu.sk/shared/Web/OPSOSO%20III.%20kolo%20vyzvy%20na%20poziciu%20Odborny%20poradca%20vo%20vzdelavani/OPS_Madzgonova%20Svetlana%20-%20Prakticka%20matematika.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- s. strana
- Sb. sbírka
- tzv. takzvaný
- např. například
- č. číslo
- h. hodnota

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Základní schéma finanční gramotnost. (vlastní zpracování dle Škvára, 2011).....	24
Obr. 2: Schéma kompetencí. (vlastní zpracování dle Madzgoňová, 2012, s. 90).....	30

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Relativní hodnota tvrzení 1. (vlastní zpracování)	38
Graf 2: Relativní hodnota tvrzení 2. (vlastní zpracování)	39
Graf 3: Relativní hodnota tvrzení 3. (vlastní zpracování)	40
Graf 4: Relativní hodnota tvrzení 4. (vlastní zpracování)	41
Graf 5: Relativní hodnota tvrzení 5. (vlastní zpracování)	42
Graf 6: Relativní hodnota tvrzení 6. (vlastní zpracování)	42
Graf 7: Relativní hodnota tvrzení 7. (vlastní zpracování)	43
Graf 8: Relativní hodnota tvrzení 8. (vlastní zpracování)	44
Graf 9: Relativní hodnota tvrzení 9. (vlastní zpracování)	45
Graf 10: Relativní hodnota tvrzení 10. (vlastní zpracování)	46
Graf 11: Relativní hodnota tvrzení 11. (vlastní zpracování)	47
Graf 12: Relativní hodnota tvrzení 12. (vlastní zpracování)	48
Graf 13: Relativní hodnota tvrzení 13. (vlastní zpracování)	49
Graf 14: Relativní hodnota tvrzení 14. (vlastní zpracování)	49
Graf 15: Relativní hodnota tvrzení 15. (vlastní zpracování)	50
Graf 16: Relativní hodnota tvrzení 16. (vlastní zpracování)	51
Graf 17: Relativní hodnota tvrzení 17. (vlastní zpracování)	52
Graf 18: Relativní hodnota tvrzení 18. (vlastní zpracování)	53
Graf 19: Relativní hodnota tvrzení 19. (vlastní zpracování)	54
Graf 20: Relativní hodnota tvrzení 20. (vlastní zpracování)	54

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Výsledky výzkumu tvrzení 1. (vlastní zpracování)	38
Tab. 2: Výsledky výzkumu tvrzení 2. (vlastní zpracování)	39
Tab. 3: Výsledky výzkumu tvrzení 3. (vlastní zpracování)	40
Tab. 4: Výsledky výzkumu tvrzení 4. (vlastní zpracování)	41
Tab. 5: Výsledky výzkumu tvrzení 5. (vlastní zpracování)	42
Tab. 6: Výsledky výzkumu tvrzení 6. (vlastní zpracování)	43
Tab. 7: Výsledky výzkumu tvrzení 7. (vlastní zpracování)	44
Tab. 8: Výsledky výzkumu tvrzení 8. (vlastní zpracování)	44
Tab. 9: Výsledky výzkumu tvrzení 9. (vlastní zpracování)	45
Tab. 10: Výsledky výzkumu tvrzení 10. (vlastní zpracování)	46
Tab. 11: Výsledky výzkumu tvrzení 11. (vlastní zpracování)	47
Tab. 12: Výsledky výzkumu tvrzení 12. (vlastní zpracování)	48
Tab. 13: Výsledky výzkumu tvrzení 13. (vlastní zpracování)	49
Tab. 14: Výsledky výzkumu tvrzení 14. (vlastní zpracování)	50
Tab. 15: Výsledky výzkumu tvrzení 15. (vlastní zpracování)	50
Tab. 16: Výsledky výzkumu tvrzení 16. (vlastní zpracování)	51
Tab. 17: Výsledky výzkumu tvrzení 17. (vlastní zpracování)	52
Tab. 18: Výsledky výzkumu tvrzení 18. (vlastní zpracování)	53
Tab. 19: Výsledky výzkumu tvrzení 19. (vlastní zpracování)	54
Tab. 20: Výsledky výzkumu tvrzení 20. (vlastní zpracování)	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dobrý den, jmenuji se Ela Darmovzalová a chci Vás poprosit o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Zakroužkujte podle svého názoru, zda s tvrzením souhlasíte nebo nesouhlasíte.

Děkuji za spolupráci.

<u>1. Sto korun je víc než dvacet korun</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>2. Papírová dvoustekoruna má větší hodnotu než tisícikoruna</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>3. Za dvě stě korun si koupím víc věcí než za pět set korun</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>4. Za osm set korun si koupím víc věcí než za tři sta korun</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>5. Dokážu odlišit české peníze od zahraničních</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>6. Vím, co je to běžný účet</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>7. Banky půjčují lidem peníze zadarmo</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>8. Vím, co znamená exekuce</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>9. Chodím si sám nakupovat běžné potřeby, například jídlo</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>10. Dokážu si sám/sama koupit jízdenku na autobus</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>11. S hospodařením s penězi mi někdo pomáhá</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>12. Vím, kolik peněz utratím za týden</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>13. Šetřím si peníze do budoucna</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>14. Když budu mít hodně peněz, budu šťastný/á</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>15. V životě je důležité mít hodně peněz</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>16. Jsem ochotný/á vykonávat nějakou práci, abych si vydělal/a peníze</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>17. Tisícikoruna mi stačí na to, abych si koupil/a nový automobil</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>18. Účes u kadeřníka mě bude stát minimálně tři tisíce korun</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>19. Za opravu televize zaplatím maximálně patnáct korun</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>
<u>20. Padesát korun mi bude stačit na to, abych si koupil/a noviny</u>	<u>Souhlasím</u>	<u>Nesouhlasím</u>